

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 19/ 17. maja 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni in odgovorni urednik:

SILVO TERSEK

Novinarji:

Ziva Drole Milena Strajnar, Tone Urbas, Bojana Žokalj-Jesih

Tehnični urednik:

Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:

Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk:

Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:

Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

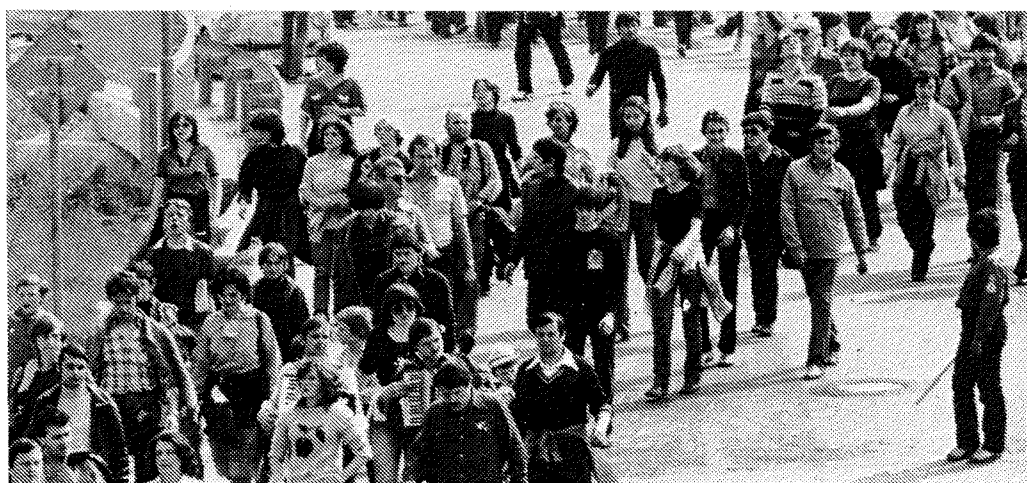
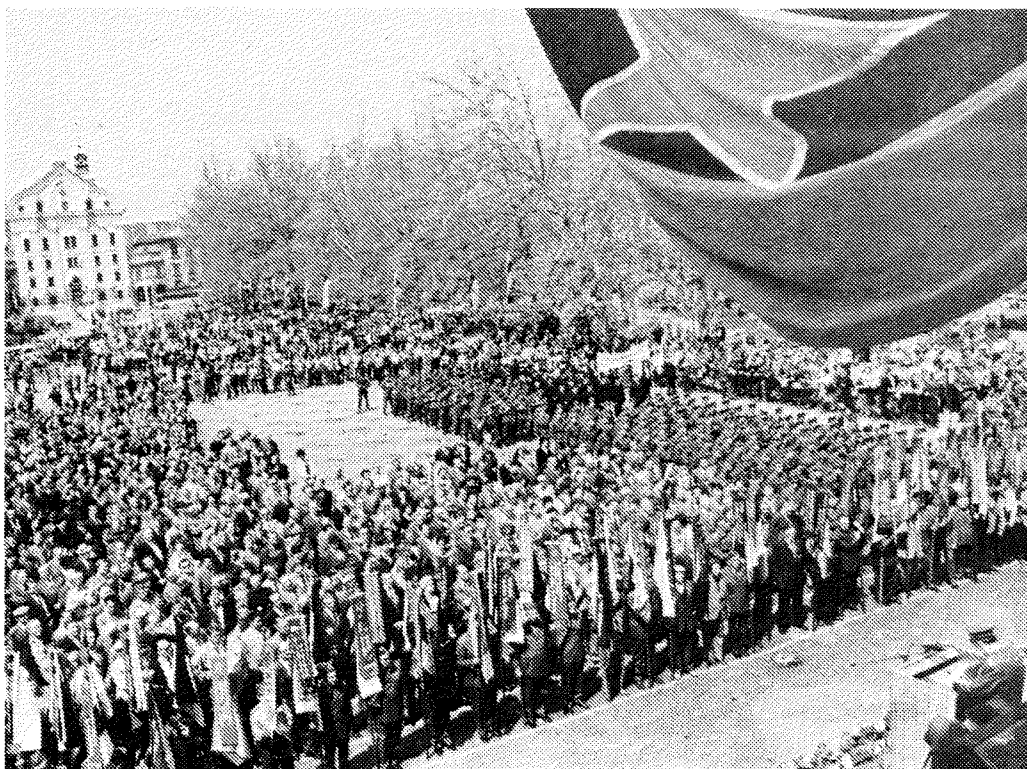
Rokopise pošljite na naslov:

Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Sedemdeset tisoč ljudi po poteh spominov in tovarištva

V soboto, 12. maja se je pisana množica prebivalcev Ljubljane in gostov v čudovitem sončnem dnevu podala po poteh spominov in tovarištva, da bi tako že triindvasetič na kar najbolj množičen način obudili spomine na herojske vojne dni glavnega slovenskega mesta.

Vse pohodne poti so se stekle na osrednjem prireditvenem prostoru – Trgu revolucije – kjer je zbranim, med njimi so bili tudi najvišji predstavniki družbenopolitičnega življenja republike in tudi šeststo nekdanjih borcev VDV, govoril narodni heroj Franc Tavčar-Rok.

Naši uspehi – nove vzpodbude

To, kar smo doslej dosegli na temeljih ustave in zakona o združenem delu, je dalo nove spodbude za kohezijo naše večnacionalne skupnosti, enotnost in enakopravnost narodov in narodnosti Jugoslavije. Seveda vsi vzroki in pojavi nacionalizma, separatizma in unitarizma še niso odpravljani. Naša budnost nasproti njim ni niti za hip popustila niti ne sme popustiti. Toda odločni dejavnosti organiziranih socialističnih sil se je zahvaliti, da smo razkrinkali reakcionarno bistvo teh tendenc, njihove nosilce pa izolirali od širokih ljudskih množic.

Poglavitna značilnost našega notranjega političnega položaja v minulem obdobju kot tudi sploh, odkar smo sprejeli ustavo, je stabilnost sistema in samoupravnih družbenih odnosov. Ta stabilnost ni pomenila konserviranje obstoječega stanja, marveč nadaljnji dinamičen razvoj našega sistema, pri čemer smo svobodno izražali in demokratično reševali različne družbene interese in nasprotja. Naš politični sistem se je potrdil in se potrjuje kot vitalna oblika političnega organiziranja družbe, ki je v skladu s specifičnostmi in revolucionarnimi tradicijami naše skupnosti, s produktivskimi odnosi, ki se ustvarjajo v družbeni fazi. Ta sistem je – kar je v naših razmerah še posebno važno – naraven izraz naše večnacionalne skupnosti. S svojim delovanjem prispeva k njeni krepitvi in k poglobljanju enakopravnosti naših narodov in narodnosti.

Velik prispevek k delovanju političnega sistema je dalo predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije. Uveljavilo se je kot ustrezen izraz federativnega značaja naše skupnosti in kot pomemben dejavnik njene enotnosti in trdnosti. K temu je osebno prispeval vsak izmed članov predsedstva SFRJ. Zato mislim, da je priznanje, ki jim je bilo izkazano, s plebiscitarno podporo delovnih ljudi in občanov ob njihovi ponovni izvolitvi – zaslužno. To je tudi spodbuda in obveznost za njihovo prihodnje delo.

Iz govora predsednika republike Josipa Broza Tita na skupni seji obeh zborov skupščine SFRJ, ki je bila 15. maja letos.

Bolnišnica Jauhe str. 5

Od Lokovca do Trnovega str. 6

Po trnovi poti do najlepšega maja v tem stoletju str. 8

Bistrica ob Sotli

Ob otvoritvi nove šole str. 18

Partizanska mati Marija

Izgubila je dva sina, Marjana in Ivana –
za nas, za lepše življenje

Marija Ošaben se je rodila 6. avgusta 1896 v Šmihelu pod Nanosom.

Že leta 1941 je začela v Ljubljani delati za narodnoosvobodilno gibanje in zato je bila leta 1942 obsojena na pet let strogega zapor. »Tudi Pepca Kardelj je bila takrat obsojena,« se spominja tovarišica Marija.

Mnogo spominov je že obledelo, saj je od tistih dni mirilo več kot sedemindeset let, pa vendar:

Spominjam se, kako je mož odšel k partizanom. In kako je v Kočevskem Rogu padel starejši sin Marjan, rojen leta 1924. Mlajšega sina Ivana so prijeli pri nabirni akciji za partizane. Gestapovci so ga odpeljali v Trst, kjer je končal svoje mlado življenje v tržaški Rižarni. Rodil se je leta 1927.

Iz šempetrske kasarne v Ljubljani, kjer je bila zaprta, so jo odpeljali v Benetke, od tod iz zapor v zapor. Dosti je prestala.

Marija Brezec-Ošaben

Danes živi tovarišica Marija v Domu upokojencev v Postojni. Tiho in skromno, v majhni sobi.

Izgubila je dva sina, Marjana in Ivana – za nas, za lepše življenje. Se je dovolj spomnimo? Ne da kaj potrebuje, saj še drugim daje, ker sama vsega, kar dobi od naše družbe ne porabi. Potrebuje pa več človeške topline. Ji je že kdo kdaj prinesel šopek rož, za njeno delo med narodnoosvobodilnim bojem, za njeno trpljenje v zaporih, za izgubo dveh sinov? Popravite, če ni kaj prav.

IVAN MEZGEC
Kraigherjeva 9
Postojna

Redipugli veliko vojaško pokopališče, da se Soča od Gorice do izliva v morje imenuje Isonzo, itd.

Bližali smo se Palmanovi, mestecu, ki je bilo zgrajeno konec 16. stoletja kot beneška obmejna utrdba proti Avstriji. Zadrževal sem dih, pričakujoč, da bom zdaj zdaj slišal iz vodnikovih ust še nekaj drugega: da je v neposredni bližini naše poti Gonars, kjer je bilo med zadnjo vojno (od pomladi 1943 do septembra 1943) koncentracijsko taborišče za uporno slovensko ljudstvo Ljubljanske pokrajine, o čemer priča lepo urejeno grobišče umrlih internirancev s spomenikom. Toda nič. Avtobus je naglo požiral kilometre po furlanski ravnini, o Gonarsu in internirancih pa nič... Pomislil sem, da bomo morda o tem kaj slišali kasneje, saj so bili Slovenci internirani tudi v mnogih drugih krajih Italije, v Viscu, Trevisu, Padovi, Renicciu... Nič. Niti ene same besede o tem poglavju naše nedavne zgodovine...

Poslušal sem razlago o Padovi in njenih največjih znamenitostih, o častitljivo stari univerzi in katedrali svetega Antona – vmes pa so mi misli uhajale v Gonars, na ravnino med koruznimi polji, kamor so se po volji rimske fašistične pravice l. 1942 in 1943 zgrinjali dolgi sprevidi zasmehovane in opljuvane slovenske raje. Tam, za ograjo iz bodeče žice, je moralo umreti na stotine naših ljudi, med njimi tudi mnogo otrok...

Od takrat niso minili niti štiri desetletja – avtobus ljubljanske potovalne agencije pa naš pelje dalje brez besede, kot bi se nam mudilo pozabiti na vse to...

FRANCE ŠUSTERŠIČ
Tolstojeva 33
Ljubljana

Partizanski kurirji – za Črnogorsko Primorje

Na letni skupščini četrte brigade Vojske državne varnosti – partizanskih kurirjev relejnih postaj Slovenije, ki je bila v Ljubljani v domu JLA, so navzoči delegati z vseh predelov Slovenije – na predlog Jureta Cuznerja – sklenili prispevati iz sredstev odbora brigade 10000 dinarjev kot pomoč prizadetim prebivalcem v Črnogorskem primorju. S tem hočejo partizanski kurirji dati pobudo, naj bi tudi druge enote in službe, organizacije in društva prispevali svoj delež.

DRAGO MIKLAVEC
Sadjarska 3/a
Maribor

Pozabljeni interniranci

Avtobus je naglo požiral kilometre po furlanski ravnini, o Gonarsu in internirancih pa nič...

Peljali smo se na izlet v Italijo, v Toskano. Vodnik, uslužbenec potovalne agencije, sedeč v ospredju avtobusa, pri mikrofONU, nam je vso pot razlagal, kod se vozimo, kakšne so značilnosti krajev, ki jih srečujemo, kdo je nekoč gospodoval v tem in tem gradu, katere spomenike ima to in to mesto, kaj je njegova poglobljena znamenitost itd. Priznati moram, da se je zelo trudil. Navajal je podatke, zlasti imena in letnice, kot bi jih stresal iz rokava, in vsi smo si mislili: ta fant dobro obvlada stroko, ki se ji je posvetil – hkrati pa smo želeli, da bi bila njegova razlaga malce bolj življenjska, da bi bilo v njej manj grofov, knezov, princes ter letnic njihovega rojstva in smrti pa malo več povezanosti s stvarnostjo. Med drugim smo slišali, da je v

Skojevci – 26. maja v Čepovan!

Nikjer nismo zasledili poziva, naj pri-
demo na proslavo

Naglo se približuje 26. maj – dan velike proslave ob 35-letnici prve pokrajinske konference SKOJ za Primorsko, na Dolu pri Čepovanu. Razen kratkih obvestil pred dvema mesecema, ki so mimo marsikoga šla več ali manj neopazno, ni opaziti v tisku kakšne širše propagande za to proslavo.

Že res, da je »Mladina« v št. 16 izdala v svoji prilogi daljši zapis z naslovom »SKOJ in ZSMS na Primorskem«, vendar nekdanji skojevci sedaj nismo več mladinci in vsi tudi nimamo v družini mladih, ki bi ta list prebirali. Zato se posamezni skojevci ob priložnostnih srečanjih pogovarjamo, sprašujemo in ugotavljamo, da nismo na tekočem. Ne vemo prav, če je ta proslava namenjena tudi nam. Nikjer nismo zasledili poziva

primorskim skojevcem, naj pridemo v Čepovan. Pri tem ne mislim na udeležence obeh konferenc, na funkcionarje oblastnega, okrožnih in okrajnih komitejev SKOJ, ki so z vsem tem seveda seznanjeni, kakor tudi ne na aktiviste in tečajnike, ki bodo posebej povabljeni – pač pa imam v mislih preprosto primorske skojevce s terena, ki so neposredno izvrševali naloge, bili vedno in povsod pripravljeni v najtežjih trenutkih izpričati svojo skojevsko pripadnost. Marsikdo je zato tudi romal v zapore in internacije.

Razumljivo je, da nihče nima seznanja vseh nekdanjih skojevcev, ki so se raztepli širom po domovini. Verjetno pa bi večina rada prišla na to srečanje, če bi bili bolje obveščeni.

Vem! Današnji čas pripada današnji mladini. In prav je tako! Tudi ta proslava je namenjena predvsem njej, da se seznani s tradicijami narodnoosvobodilnega boja, ne pa samo obujanju spominov nekdanjih, sedaj že 50 in več letnih skojevcev. Vendar bi tudi zgodovina o mladinskem gibanju na Primorskem bila morda manj pusta, če bi vanjo vnesli utrinke neposrednih drobnih dogodkov in doživetij posameznikov... Tako mislim.

nekdanja skojevka

Prilagam sliko skojev iz Ravnice pri Grgarju, ki je nastala poleti 1944 na poti v Čepovan – ko so šle tja na tekmovanje mladinskih skupin s terena, ki ga je priredila igralska skupina devetega korpusa. Sedijo v prvi vrsti: z leve Lidija Pavlin, Marija Rijavec, Fani Belingar, Vera Bončina, Slavica Rijavec. V drugi vrsti: Ruža Filipič, Joli iz Solkana, Fani Kuljad, Lojzka Pavlin, Albina Rijavec, Alojz Rijavec. Stojijo: Slavica Rijavec, Fani Rijavec, Cvetka Kuljad, Mirka Pavlin in Ivanka Pavlin. Razen ene, sedaj nobena več ne živi na Ravnici. Želele pa bi se srečati 26. maja v Čepovanu.

PRIPIS:

Ta dopis nam je poslala Cvetka Mrak iz Nove Gorice. Je 90-odstotni vojni invalid in je bila med vojno sekretarka aktiva SKOJ v Avčah, nato pa aretirana in z 18 leti v nemškem koncentracijskem taborišču Bergen-Belsen.

Od prirediteljev proslave v Čepovanu pa smo v zvezi z njenimi vprašanji v tem članku dobili naslednje pojasnilo:

Priprave za osrednjo primorsko proslavo 60-letnice KPJ in SKOJ na Čepovanu res niso dobile ustreznega odmeva v naših sredstvih javnega obveščanja. Res je tudi, da ne obstajajo zanesljivi spiski vseh preživelih primorskih skojevcev. Ta prireditev je zapoznalo, prvo poveljno srečanje vseh, ki so delovali v mladinskih organizacijah na terenu oz. aktivih v vojski. Zato bo v Čepovanu tudi delovala posebna informativna pisarna, v kateri naj se vsi nekdanji mladinski aktivisti zgledajo, da jih popišejo. Njihovi naslovi oziroma podatki bodo osnova za prihodnje, sistematično zbiranje gradiva o zgodovini mladinskega gibanja na Primorskem, ki se pripravljajo.

Prireditve bo 26. maja ob 11.00 na Dolu pri Čepovanu z odkritjem plošče na hiši, kjer je bila pred 35 leti 1. pokrajinska konferenca SKOJ. Tu se bo zbralo tudi nekaj tisoč pohodnikov in sedanjih mladincev iz vse Primorske in sicer iz obeh strani meje. Ne gre, kot piše Mrakova, za obujanje spominov preteklosti, temveč prenašanje borbenih skojevskih tradicij, vrednot in izkušenj za delo mladih v sedanjosti, s pogledom uprtim v prihodnost. Zato bo svečanosti na Dolu sledil miting s kulturnim in zabavnim sporedom v Čepovanu. Vsi nekdanji mladinci in skojevci so vabljeni. Podroben spored bo objavljen v sredstvih javnega obveščanja. Osebnih vabil pa ne bodo pošiljali!

Tudi v vojnem ujetništvu za NOB

V Jugoslaviji se je na začetku II. svetovne vojne povzpelo število vojaških vojnih ujetnikov na 160000, medtem ko je bilo v Sloveniji teh nekaj več kot 15000.

Pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije deluje poleg ostalih komisij tudi komisija za nekdanje vojaške vojne ujetnike. Z njenim predsednikom Mirkom Tuškom smo spregovorili o dejavnosti te komisije ter tudi nekaj besed o vojaškem vojnem ujetništvu bolj splošno.

Ci Iz bivše Jugoslavije je bilo v vojaško ujetništvo odpeljanih približno 160.000 Jugoslovancev. Daleč največ med njimi je bilo Srbov. Slovenskih vojnih ujetnikov je bilo le nekaj več kot 15.000 in so bili v veliki večini v nemškem vojnem ujetništvu. »To število bi bilo tudi v Sloveniji višje, če ne bi Nemci precejšnje število že ujetih starojugoslovanskih vojakov poslali domov – zlasti reichu neposredno.

Vojno ujetništvo, razmere in ravnanje okupatorja je bilo od taborišča do taborišča sicer različno; ravnanje z vojnimi ujetniki različnih narodnosti je bilo različno, vendar pa so v osnovi veljala najosnovnejša voja-

ška pravila in mednarodno pravo na tem področju. Tako so bila ločena taborišča za navadne vojaške in za oficirje, ob različnih sabotažnih akcijah ali pobegih pa je veljalo vojaško sojenje in ne kar pobijanje vsevprič, kot je bilo to po koncentracijskih taboriščih.

Tovariš Tušek je sicer opozoril, da so najslabše ravnali s Sovjeti in koj za njimi z Jugoslovani, da pa so bili prav Jugoslovani v teh taboriščih v protifašistični aktivnosti med prvimi in so kot taki uživali ugled drugih narodnosti.

»V začetnem obdobju, leta 1941 še ne bi mogli govoriti o organiziranem partijskem ali protifašističnem delu. Takrat na začetku so se vse progresivne sile v teh taboriščih za vojne ujetnike osredotočile k zbujanju narodne zavesti, saj je bilo to osnova za kakršnokoli nadaljnje delo, kajti treba je vedeti, da je bilo med zajeto vojsko različnih ljudi. V letu 1942 je spontan začetek z narodnozavednimi osveščen-

mi bivšimi vojaki starojugoslovanske vojske (in seveda naprednimi silami ostalih vojnih ujetnikov z vse Evrope) prerasel v izrazitejšo antifašistično aktivnost. Ustanovili so se antifašistični sveti, sistem informiranja ujetnikov se je izpopolnjeval, poslušali so radijske vesti in navezali zveze z domovino tako, da so vedeli za napredovanje narodnoosvobodilnega boja in so lahko v okviru možnosti tudi sami prispevali v bojju proti okupatorju...«

Tako nam je uvodoma pojasnil nekaj malega o vojnem ujetništvu Mirko Tušek, predsednik komisije za vojaške vojne ujetnike pri RO ZZB NOV Slovenije.

Velika večina slovenskih vojnih ujetnikov je bila odpeljana v nemška vojaška vojna taborišča že čisto na začetku leta 1941 – na začetku vojne. Po tem času so le sem ter tja še pošiljali v ta taborišča posamezne zajete partizane, saj so jih zvečine pobijali kmalu po zajetju. Od omenjenega števila vojaških vojnih ujetnikov

je nekaj tisoč članov organizacije ZZB NOV.

Komisija za vojaške vojne ujetnike je v preteklem obdobju od začetka delovanja posvetila velik del svoje aktivnosti obravnavanju vlog za priznanje posebne dobe, pri čemer je bilo to delo še tolikanj bolj odgovorno, ker je bila ta komisija zakonsko obvezna podati mnenje ob posameznih vlogah. Sama evidenca vojaških vojnih ujetnikov je bila urejena že takoj po vojni pri sedežu evropskega Rdečega križa v Ženevi in so bili spiski izredno popolno posredovani Beogradu; pri preverjanju in vlaganju vlog za priznanje posebne dobe pa je šlo predvsem za ugotavljanje dejanske aktivnosti v času vojnega ujetništva posameznika. Kajti med njimi so bili tudi organizatorji antifašistične pa tudi partijske aktivnosti, medtem ko so nekateri le sodelovali. Komisija je vsega skupaj obravnavala 331 vlog, od katerih je bila 167 vlagateljem priznana posebna doba v dvojnem trajanju (po 140 členu zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju), enojna posebna doba (po 74. členu pokojninskega zakona) pa je bila priznana 103 vlagateljem. Enainšestdeset vlog ni ustrezalo zahtevam, vendar pa je potrebno pri tem pojasniti, da je že samo vojno ujetništvo (dokazano z dokumenti ali pričami) po zakonu štel v pokojninsko dobo v enojnem trajanju.

Kar zadeva drugih dejavnosti te komisije, je ena od njenih nalog tudi zbiranje gradiva, ki se nanaša na bivanje in delovanje

v vojaškem vojnem ujetništvu. Pisanih spominov iz teh taborišč je malo, tovariš Tušek pa upa, da bodo katerega od nekdanjih vojaških vojnih ujetnikov z izjemno zanimivimi spomini vendarle pridobili, da bi jih tudi zapisal. Komisija, ki na zvezni ravni obravnava vojaške vojne ujetnike (pri Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije) je že zbrala primerno gradivo, ki bo kmalu izšlo v knjigi.

Komisija za vojaške vojne ujetnike si tudi prizadeva, da bi zbrala vsaj toliko zanimivega muzejskega gradiva na temo vojaškega vojnega ujetništva, da bi lahko na primeren način predstavili tudi napredno in borbena delo v teh taboriščih mlajšim rodovom – na neki stalni razstavi (morda v brestaniškem gradu v sklopu stalne razstave o izgnancih).

Nazadnje pa nam je tovariš Tušek še povedal, da si njihova komisija prizadeva, da bi v SR Sloveniji postavili vsaj eno primerno spominsko obeležje umrlim aktivnim vojaškim vojnim ujetnikom, ki so poleg sabotaž, organiziranega partijskega in protifašističnega dela s svojim obnašanjem in junaštvom tudi pred drugimi ujetniki različnih narodov in narodnosti v najlepši luči predstavili jugoslovanske narode in tudi narodnoosvobodilni boj. Nenavsezadnje je eden od kazalcev tega uspešnega boja dejstvo, da se je kljub hudi kraljevski pa tudi vseh vrst druge propagande (anti-propagande) več kot 90 odstotkov jugoslovanskih vojaških ujetnikov vrnilo v domovino. B. Ž. J.

Velik prispevek v domovinskem boju in ljudski revoluciji

Letošnjemu prazniku dneva varnosti daje v naši republiki poseben poudarek in ga bogati srečanje sedanjih in nekdanjih delavcev republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije z vami borci in borkami slovenske vojske državne varnosti in varnostnoobveščevalne službe OF slovenskega naroda.

Bolj ko se oddaljujemo od Velikega časa, vse bolj spoštujemo in cenimo borbene tradicije varnostnoobveščevalne službe in vojske državne varnosti, njun prispevek v domovinskem boju in ljudski revoluciji. Nastanek svojih bojnih odredov kot so bili varnostnoobveščevalna služba, vojska državne varnosti in množično gibanje narodne zaščite, teh izvršnih stvaritev politične misli slovenske narodnoosvobodilne borbe – je narekoval neizprosno boj našega človeka za svobodo, narekovala jo je potreba po zaščiti tega boja pred okupatorjevimi agenturami in domačimi izdajalci.

Zahvaljujoč junaštvu, zvestobi in predanosti svojemu narodu, partiji in revoluciji, ste vi borci in borki z vsemi tistimi, ki so dali svoja življenja, častno izpolnili svoje revolucionarno poslanstvo! Na vašem izročilu, na izkušnjah edinstvenega oblikovanega varnostnega sistema narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda, se danes uveljavlja v naši socialistični samoupravni družbi ideja o družbeni samozaščiti. Ob vašem izročilu rastejo novi rodovi varnostnih služb. Ti rodovi, oprti na osveščene delovne ljudi in občane in oboroženi z borbениm duhom varnostnoobveščevalne službe in vojske državne varnosti, so danes pripravljene braniti vrednote socialistične samouprave in neuvrščene Titove Jugoslavije, če jih bo kdo ogrožal.

V tem duhu in s tem zagotovilom sprejmite naš pozdrav, naše čestitke ob 35-letnici vojske državne varnosti in našo zahvalo z najboljšimi željami!

Iz govora Janeza Zemljariča, republiškega sekretarja za notranje zadeve, na slovesnosti ob Šolskem centru RSNZ v Tacnu.

O borčevskih vprašanjih

Izvršni svet Skupščine občine Žalec je sredi aprila obravnaval poročilo o varstvu in položaju borcev NOV v njihovi občini. To poročilo je že pripravljeno za obravnavo v zborih Skupščine občine Žalec v mesecu maju.

Iz poročila je razbrati, da živi na področju občine Žalec 2533 borcev. Redno priznavalnino prejema 322 upravičencev, v letu 1978 pa je bila ta pravica priznana še 54 upravičencem. Iz občinskega proračuna je bila v minullem letu v te namene porabljen vsota 3.083.614 din; najvišja priznavalnina je znašala 2100 din, najnižja pa 235 din. Za leto 1979 je predvideno, da bodo v te namene porabljeni skupno 5.100.000 din proračunskih občinskih sredstev.

V letu 1978 je komisija za zadeve vojaških invalidov in borcev NOV odobrila klimatsko zdravljenje ali okrevanje 53 upravičencev in je bilo v ta namen porabljenih 104.973 din. Za letošnje leto je obet tak, da bodo klimatsko oziroma zdraviliško zdravljenje omgo-

čeno 55 upravičencem (v ta namen je predvidenih sredstev za 200.000 din.). Verjetno je to glede na potrebe in vedno pogostejšo obolevnost med borci in vojaškimi invalidi preskromno povečanje (glede na lansko leto) vendar je pač treba gospodariti v okviru možnosti.

Kar zadeva organiziranost zdravstvene službe v Žalcu, borci niso najbolj zadovoljni z organizacijo ambulante za borce. Ta posluje le enkrat tedensko. Pri ostalih zdravstvenih postajah v občini pa poslujejo t.i. prednostne ambulante za borce le nekaj ur tedensko (v okviru splošnih ambulant). Borci pa si želijo ustrezen dispanzer, kakor tudi zdravstveno ambulanto.

V mesecu januarju 1978. leta je bilo podeljenih 241 enkratnih prizna-

valnin v skupnem znesku 274.098 din. Za to leto je predvidenih v ta namen le 250.000 din. Vendar pa je podoba ob seštevku porabljenih sredstev iz občinskega proračuna za varstvo borcev v minullem letu in v načrtovanih sredstvih za to leto takale: lani so namenili za varstvo borcev 3.550.559 din, za leto 1979 pa je predvidenih sredstev za 5.760.000 din.

Poseben del poročila je namenjen stanovanjskim vprašanjem. Osnovna ugotovitev je, da je trenutno stanovanjsko vprašanje borcev še kar za dovolj rešeno. Pojavljajo se primeri, ko si borci želijo stanovanjske razmere izboljšati z adaptacijo že obstoječega stanovanja ali z zamenjavo. Take primere rešujejo v okvirih možnosti.

V letu 1978 je 30 upravi-

čencev prejelo 710.000 din posojila. Ta sredstva so bila zbrana z vračilom anuitet in obresti od posojil (vsote 587.437 din) ter dodatnimi sredstvi stanovanjske skupnosti (122.563 din).

Iz poročila je tudi razbrati, da prejema kmetičko starostno pokojnino z varstvenim dodatkom 53 kmetov-borcev. Najnižji varstveni dodatek v minullem letu je znašal 578 din, najvišji pa 1.782 din. Kmetom-borcem je pri odmeri davka od kmetijstva priznana olajšava po republiškem zakonu o davkih občanov in po občinskem odloku o davkih občanov. V letu 1978 je bilo take olajšave deležnih 268 kmetov-borcev (seštevek teh sredstev bi znašal 91.162 din). Na osnovi občinskega odloka pa je imelo olajšave pri obdavčenju na kmetij-

stvo 24 upravičencev) kar je pomenilo 4.895 din).

Posebno poglavje je v poročilu namenjeno varstvu vojaških invalidov. Na koncu leta 1978 je prejelo osebno invalidnino 200 invalidov, od tega 36 mirovnih. Družinske pokojnine je prejelo (prejema) 206 upravičencev – med njimi 163 vdov in 37 staršev padlih borcev.

Tako so v poročilu navedeni podatki o reševanju položaja borcev NOV v občini Žalec. Pričakovati je, da se bodo delegacije skupščine občine Žalec povezale s krajevnimi organizacijami ZB in skupaj pregledale poročilo. Morebitne pripombe, dopolnitve ali drugačne rešitve pa bodo lahko služile razpravi na zasedanju občinske skupščine.

Franč Ježovnik

Kurirčkova torba v varnih rokah

Kurirčkova pošta v Senožetih. Velik praznik krajevne skupnosti Dolsko kamor sodijo vasi Laze, Vinje, Petelinje, Kamnica, Osredki, Dolina in Senožeti

Na levem bregu Save, pod vasjo Senožeti, so zbrani učenci tamkajšnje osnovne šole, skupaj s krajani, minuli ponedeljek nestrpno pričakovali kurirčkovo pošto. Nekaj deset metrov višje so se borili z valovi deroča Save trije nekdanji kurirji, ki Savo in njene muhe poznajo bolje kot svoj žep. Na prav takšnem čolnu, kot v letih med vojno, so na drugi breg Save varno pripeljali mlade nosilce Kurirčkove pošte. V spremstvu kurirjev, pionirjev, krajanov in borcev so prenesli kurirčkovo torbo na osrednji prireditveni prostor pred osnovno šolo v Senožetih.

Na slavnostni prireditvi, ki je bila namenjena, poleg sprejetja Kurirčkove pošte, še 87. rojstnem dnevu tovariša Tita in 60-letnici KPJ-ZKJ in SKOJ, so ob prisotnosti številnih krajanov do-

so s pomembnimi sporočili hiteli po svojih kurirskih poteh mimo številnih ovir in zased.

Na Savi, pod vasjo Senožeti, je bil tudi med vojno čoln, s katerim je lastnik prevažal ljudi iz enega brega na drugi. Toda Nemci so zaslutili, da lahko ta čoln služi tudi v druge namene. Kmalu zatem so ga z močno verigo in ključavnico »prikovali« k bregu. »Toda iznajdljivi Tone Jelnikar-Andrej, domačin iz Senožeti«, pripoveduje Viktor Zupančič, »je ključ kaj hitro ponaredil.«

»Ja, skritega smo imeli pa v stari jablani«, pravi Tone. »Bila je last Janeza Udoviča-Hrasta. Samo trije smo vedeli za ta ključ in nihče drug. Več kot pol leta smo uporabljali čoln za številne prevoze preko Save. Imeli smo tudi veliko sreče. Prav takrat, ko so Nemci preverjali, kaj je s

drugi so skrbeli, da je bila naša pot zares varna.«

»Gutten Morgen, Banditen!«

Ste kdaj prišli v zasedo, vrtam z vprašanjem v kurirje.

»O, seveda smo, pa se je vedno srečno končalo. Sicer se danes ne bi tukaj pogovarjali«, prevzame besedo Viktor.

»Tone nas je čakal s čolnom na dogovorjenem mestu. S hriba na drugi strani Save pa sem s kurirjem Ivanom Cerarjem-Miklavžem in Francem Plankarjem-Čičkom v temni megleni noči previdno premikal proti železnici. Tam nam je vedno pretila nevarnost. Ko smo že menili, da smo zunaj nevarnosti, so kot iz tal zrastle Nemci. Kdo ve koliko ljudi je štela njihova zaseda. Morda osem, morda devet ali celo več ljudi. Kdo ve? Vem samo to, da jih je bilo veliko. In ko smo si sredi tirov gledali iz oči v oči, nas je eden izmed njih pozdravil: Gutten Morgen, Banditen!« Kaj sedaj? Samo stegnili bi Nemci roke in ujeli bi nas. Na beg nazaj v hrib ni bilo misliti. Planili smo v beg proti Savi, tja, kamor so Nemci najmanj pričakovali. Sicer pa kdo bi takrat menil, da imamo sploh kaj možnosti, da jim pobegnemo.

Za nami so streljali s svetlečimi krogli. Zadel nas ni nobena. Brez premisleka smo poskakali v deročo Savo in šele tu, nekaj metrov od brega, se je Čičko spomnil, da ne zna plavati. Kaj z Nemci, s Čičkom sva imela z Miklavžem največ težav, da smo vsi trije prišli srečno na drugi breg!«

»Kaj sem hotel«, nadaljuje Tone. »Čakal sem jih. Slišal sem strele, prežal na ono stran Save v temo, Čička, Miklavža in Viktorja pa od nikoder. Vrnil sem se na našo postajo TV-29. Fantje so tokrat brez moje pomoči dobro opravili nalogo!«

Zaupamo mladim

»Zdaj, toliko let po vojni, smo bogatejši še za marsikatero izkušnjo. Če so nas prej reševale le hitre noge, moč, hrabrost in iznajdljivost, je zdaj na vrsti tehnika. Pa vendar bo tudi ta brez tovarištva, brez tistega pravega tovarištva, ki smo ga doživljali samo med vojno in še nekaj let po njej, še veliko premalo. Toda, mi zaupamo mladim. Poglejte vse te mlade brezskrbne obraze. S tako mladino se nimamo ničesar bati.«

Tone Urbas

Varnost zagotavljajo zadovoljni ljudje

Minuli petek, 11. maja, je predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije tovariš Janez Vipotnik odkril v Ljubljani spominsko obeležje Varnostnoobveščevalni službi Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Ta je bila ustanovljena v neposredni bližini novega pomnika, med Frankopansko in Medvedovo ulico v spodnji Šiški, 15. avgusta 1941. leta.

Odkritja spomenika in svečanosti ob tem so se med drugimi udeležili tudi člani sveta federacije Zdenka Kidričeva, Lidija Šentjurčeva ter Ivan Maček-Matija, predsednik predsedstva SR Slovenije Sergej Kraigher, predsednik CK ZKS Franc Popit, predsednik republiškega izvršnega sveta dr. Anton Vratuša, republiški sekretar za notranje zadeve Janez Zemljarič in drugi gostje, predvsem pa številni medvojni vojskovci, miličniki, krajani in mladina iz bližnjih osnovnih šol.

Tovariš Vipotnik je uvodoma orisal vlogo in pomen varnostnoobveščevalne službe v narodnoosvobodilnem boju ter hkrati dejal, da je bil ta del našega boja eden najobčutljivejših, uspešen pa ravno zavoljo dejstva, da je izšel iz pobud in potreb osvobodilne fronte. Varnostnoobveščevalna služba osvobodilne fronte se je iz Ljubljane v letih

vojne razširila na široko slovensko področje in je predhodnica današnje organizacije za notranje zadeve.

Tovariš Vipotnik je poudaril pomembno vlogo organizacije za notranje zadeve, ki je po končanem štiriletnem boju svoje delo nadaljevala in izpopolnjevala sistem varnosti naše države. Pri tem pa je opozoril, da so najboljši tvorci varnosti ljudje sami, če so v družbi, v kateri živijo, zadovoljni, se počutijo varne, so trdni ter svobodni pri delu in v življenju ter so samoupravljalci.

Splošni ljudski odpor in družbena samozaščita sta temeljni obliki upiranja pred različnimi oblikami agresije nad našo družbeno ureditvijo, zato ju razvijamo, vendar, je poudaril Janez Vipotnik, je njuno delovanje v veliki meri odvisno tako od vzgoje kot od zavesti de-

lovnih ljudi; postati mora del vsakdanjega življenja, vseljudsko gibanje. V zvezi s tem je tovariš Vipotnik dejal, da bodo ob razviti družbeni samozaščiti delovni ljudje in občani odkrivali sami marsikaj, kar danes še delajo inšpekcijske službe, pravosodni organi, službe za notranje zadeve itd.

V imenu krajevne skupnosti je spregovoril njen predstavnik, ki je dejal, da so krajani počaščeni ob odkritju spominskega obeležja v njihovi krajevni skupnosti in je tudi čestital predstavnikom organizacije notranjih zadev od njihovem prazniku.

Slovesno odkritje spominskega obeležja VDV OF v Šiški je prijetno zaočrtil še Partizanski pevski zbor, recital Poldeta Bibiča ter pesem, ki sta jo zapela brata Koritnika.

B. Ž. J.

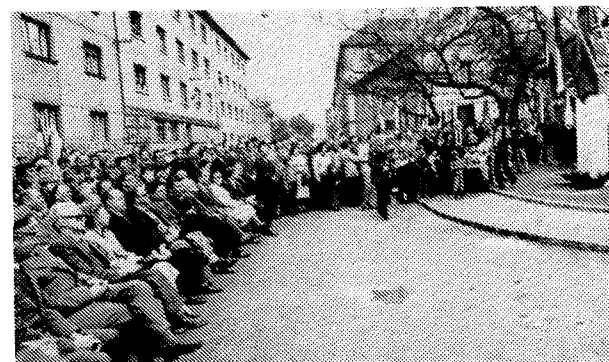

Foto: Janez Pukšič

Kdo ve kolikokrat so kurirji Milan, Tone in Viktor s takimi ali podobnimi lesenimi čolni prenesli važna sporočila, ljudi in hrano z enega na drugi breg deroča Save

mače in sosednjih krajevnih skupnosti ter gostov izrekli zaobljubo člani prostovoljne mladinske pohodne enote Emona iz Ljubljane, ki jih bo spremljala na vseh njihovih poteh.

Združeni odred JLA je pripravil ogled sodobnega orožja in zvez, delegacija kurirjev pa je položila venec na grob Ivana Cerarja-Miklavža, nekdanjega komandirja TV S-29.

S čolni mimo zased

Viktor Zupančič, Franc Dežman-Milan in Tone Jelnikar-Andrej, si še niso uspeli dodobra oddahniti od napore pot, ki jih je tudi tokrat vodila čez Savo s pomembnim in zaupnim tovorom, ki smo že bili sredi pomenka, sredi spominov, ki ne bodo nikoli utonili v pozabo.

Ne le reka Sava, temveč tudi cesta, ki vodi iz Ljubljane proti Litiji, železnica Ljubljana-Litija, še ena cesta med Zalogom in Litijo ter nemško-italijanska meja, so bile največje ovire, s katerimi so se na sleherni poti srečevali partizanski kurirji, ko

čolnom, je bil vedno na mestu. Toda 1943, leta so Nemci ta čoln nenadoma zažgali.

Ko smo s tem čolnom prevažali cele skupine mobilizirancev iz Štajerske na Dolenjsko stran, je verjetno enemu izmed njih uspelo pobegniti k Nemcem. Izdal je našo skrivnost in čoln je moral na dno.

Toda ta čoln, s katerim smo danes prepeljali kurirčkovo torbo in pionirje, je prav tak, kot tisti izpred 36 let. Hranimo ga samo za posebne namene.

Sicer pa smo imeli mi kurirji na Savi samo v razdalji štirih kilometrov kar štiri čolne.

»Pošta in pomembna sporočila«, je dodal Franc Dežman-Milan »so morala kljub zasedam in nevarnim, čeprav skrivnim potem, priti do naslednje javke.

Pa boste vprašali, kako smo se uspeli ogniti številnim zasedam, ki so noč in dan prežale na nas, kurirje?

Veste, mladi so nam javljali, kje so zasede in kje jih ni. Pa tudi domačini iz Kresnic, Poljan, Jevnice in Laz so nas vedno natančno obveščali. Johan Gradišek, Franc Mikuz in Franc Upelj pa učiteljica Poldka Kovičeva in še

V Tacnu bo junija slovesno

Na petkovi tiskovni konferenci (11. 5.) je odbor za pripravo in izvedbo osrednje proslave ob 60-letnici KPJ v Tacnu, jubileja SKOJ, združenih delavskih sindikatov in 40-letnice državnega posvetovanja vodilnega aktiva KPJ (to je bilo v hiši Mihe Novaka leta 1939 v Tacnu) pripravil za predstavnike javnega obveščanja informacijo o poteku priprav za to proslavo.

Odbor za pripravo proslave je imel poleg zgodovinskega motiva partijskega posvetovanja v Tacnu (ki se vsebinsko veže tudi na 60-letnico ustanovitve KPJ, SKOJ in združenih delavskih sindikatov), v mislih tudi primernost lokacije proslave, saj lahko Tacen z okolico sprejme do 100.000 udeležencev proslave, kolikor menijo, da jih bo tja prišlo. Šlo je tudi za to, da bi poleg osrednje prireditve bilo moč zagotoviti prijetno celodnevno bivanje delovnim ljudem, občanom iz vseh ljubljanskih občin ter gostom.

Za dan osrednje tacenske proslave je določen 16. junij 1979 in deseta ura dopol-

dan. Ljubljansko praznovanje ob pomembnih letošnjih partijskih jubilejih bo ena od dveh osrednjih praznovanj pod geslom: »Partija – Tito – samoupravljanje«. Ljubljana bo ves tisti teden praznično odeta, v krajevni skupnosti Šmartno-Tacen pa se bo zvrstila od 9. junija do 17. junija cela vrsta prireditev za uvod in vabilo Ljubljančanom na osrednjo proslavo.

Ljubljanska Zveza telesnokulturnih organizacij bo na predvečer proslave v Tacnu priredila telovadno akademijo v hali Tivoli, poseben program pripravljajo gojenci in učitelji šole RSNZ v Tacnu...

Komisija za informiranje, ki deluje v okviru prireditvenega odbora tacenske proslave bo poskrbela za vrsto informativnega gradiva, posebnih izdaj brošur, občinskih in osrednjega glasila – Ljubljanskega dnevnika, poskrbela za poseben spominski žig ter po svojih najboljših močeh skušala primerno predstaviti proslavo širši javnosti.

Vrsta sodelujočih na osrednji in spremljajočih slovesnostih je dolga in prav gotovo bo med vsemi za vsakogar nekaj.

Med veliko nemško ofenzivo je bila v osrčju območja, ki se razprostira med Korinjem, Dobropoljem, Hočevjem in Krko od 31. oktobra do 21. novembra 1943 začasna partizanska bolnišnica XVIII. divizije, sicer znana bolj kot »bolnica Jauhe«.

Bore malo je napisanega o njej, njenih ranjencih in osebju in okoliščinah kako je nastala in delovala, čeprav se posredno povezuje z borbo na Ilovi gori in čeprav odraža vso partizansko vitalnost, pogum, požrtvovalnost in tovarištvo in sodi v tista poglavja NOB, ki jih lahko poimenujemo »bitke in skrb za ranjence.«

Osnovni oris namena in poteka velike nemške ofenzive v jeseni 1943 in delovanja partizanske sanitete je potreben za boljše razumevanje in poznavanje razmer, zakaj in kako je bila ustanovljena ta začasna partizanska bolnica.

Po kapitulaciji Italije je osvobodeno ozemlje obsegalo celotno tako imenovano Ljubljansko pokrajino, brez Ljubljane, celotno Slovensko Primorje brez Trsta ter Istro. Sam Hitler je dal ukaz, da je treba na tem območju uničiti vse partizanske sile, ravnati brezobzirno in zagotoviti nemoteno delovanje vseh komunikacij, zasesti večje kraje in mesta, zlasti pa zavarovati zaledje zaradi možnosti zavezniškega izkrcaja v Istri.

Za izdelavo načrtov za ofenzivo je bila zadolžena skupina armade B, ki ji je poveljeval feldmaršal Ervin Romel, operacije pa je izvajal štab 2. SS tankovskega korpusa. V teh ofenzivnih operacijah so sodelovale najelitnejše enote, ki so bile kadrovske in tehnično tako izpopolnjene, da bi jih lahko vsak trenutek poslali v prve bojne črte. Sama ofenziva je potekala v štirih etapah. Najprej so bile operacije v Slovenskem Primorju (goriška fronta), nato severno od Reke, na območju celotne Istre, zadnji del operacij pa naj bi bil po prvotni zamisli južno in jugovzhodno od Ljubljane. To zamisel pa je osebno sprejmel sam Hitler, češ da je potrebno onemogočiti partizanskim silam, da se umaknejo na Hrvaško.

Ta del ofenzive (Wolkenbrück – oblak se je utrgal), ki ni v ničemer zaostajal za roško ofenzivo (koncentracija ognja, lahkega in težkega orožja, tankov in druge mehanizacije, letalstva, temeljito čiščenje ozemlja, itd.) se je začel na črti Brod na Kolpi – Metlika z istočasnim prebojem pred Kostanjevico in zavzetjem Novega mesta. V nadaljevanju operacij je bilo prečesano celotno območje Kočevskega Roga in zasedeno je bilo Kočevje.

V nadaljnjih operacijah, ki so neposredno povezane z nastankom bolnišnice, pa so bile borbe na Čatežu, pri Stični, Vrheh, Raun dolu in Ilovi gori. Bile so to obkoljevalne in očiščevalne operacije na območju, na katerem so bile Ljubljanska brigada, V. brigada »Ivan Cankar«, deli štaba 18. divizije in pri-

Bolnišnica Jauhe

Na kraju, kjer je bila ta bolnica, bo v nedeljo 27. maja 1979 na Jauhah odkritje spominskega obeležja in večja slovesnost. Na tem srečanju bo bolj skope podatke o bolnici in njenih ljudeh mogoče obogatiti, zato naj bi se tega srečanja udeležili tudi tisti, katerih imen ni v arhivih, pa so vendar bili sestavni del začasne bolnice XVIII. divizije – bolnice na Jauhah.

štabnih enot ter druge manjše enote. Na območju od bivše italjansko nemške razmejitvene črte so delovale: 162 Turkmenska divizija, grenadirske enote, deli SS policijskih polkov in druge nemške enote.

V obdobju pred italjansko kapitulacijo so brigade svoje ranjence (zlasti težje oziroma nepokretne) pošiljale v partizanske bolnišnice. Te so bile zgrajene v največji tajnosti, upoštevana so bila vsa pravila konspiracije, prikrivanja in bile so že pred sprejemom prvih ranjencev opremljene z najnujnejšim (sanitetni material, hrana, voda, odeje, kurivo, itd.).

Po kapitulaciji Italije so brigade sprejemale ranjence v svojih ambulantah in z avtomobili so jih prevažali v civilne bolnice (Novo mesto, Kočevje, itd.). Ranjenci iz teh bolnic so bili pred pričetkom ofenzive evakuirani v konspirativne bolnice. V samem jeku ofenzive pa so odpadle vse možnosti, da bi zlasti težje ranjence brigade pošiljale v stacionirane partizanske bolnišnice.

Sanitetni oddelek glavnega štaba je že pred pričetkom ofenzive ukazal, naj začno graditi nove bolnice po istih načelih kot so bile zgrajene bolnice pred italjansko kapitulacijo. Tako je tudi stiško okrožje ukrenilo vse za graditev bolnice na ustreznem območju. Tega pa ni moglo uresničiti, ker se je začela ofenziva. Tako na tem območju v času ofenzive ni bilo nobene bolnice, ki bi lahko sprejela vedno večje število težkih, nepokretnih ranjencev.

Cankarjeva brigada je nosila svoje ranjence že od borb na Čatežu in pri Gabrovki, prav tako pa so jih nosile tudi druge enote s tem, pa se je manjšala njihova operativna in bojna moč. Borci, desetarji, komandirji so se šibili pod nosili, opotekali od utrujenosti in lakote in tudi v najtežjih bojih niso zapuščali ranjencev. Rešiti ranjence in jih ustrezno oskrbeti je bila zgoča skrb vsega komandnega kadra tudi med to silovito nemško ofenzivo.

Po posvetu s komandnim kadrom Cankarjeve in Ljubljanske brigade je 2. novembra 1943 komisar 18. divizije Janez Hribar sprejel odločitev, da se ranjenci zakonspirirajo v gozdu na Jauhah, oskrbe z najpotrebnejšim in stori vse, da se odvrne sovražnikova pozornost od tega predela.

Stiška ambulanta s svojimi ranjenci, ki je na to območje prišla v noči 31. oktobra 1943 in nad katero je bdela Pepca Zajc-Udovič, je tvorila jedro te improvizirane bolnišnice. O mraku 2. novembra so med skalovje prinesli najzaneslivejši borci ranjence Cankarjeve in Ljubljanske brigade, 4. oziroma 5. novembra 1943, po borbi na Ilovi gori pa tudi težke ranjence iz te borbe. Težko ranjena Micka Fajdiga, ki so jo naši borci našli šele štiri dni po borbi na Ilovi gori, je bila zadnja ranjenka, ki je prišla v to bolnico. Tako je bilo v tej bolnici prek 40 ranjencev, od katerih je bila večina najtežjih. Že v prvih dneh obstoja te bolnice je umrlo sedem najtežje ranjenih (trebušni in prsni strelji, prestreli glave, itd.). Ranjence so 21. novembra prenesli v vas Korinj in jih razmestili po hišah. Od tu

so nekateri ranjenci odšli v brigade, sedemnajst še vedno težko ranjenih pa so 27. novembra 1943 sprejele v svoje okrilje in nadaljno nego posamezne bolnice v sklopu slovenske centralne vojnne partizanske bolnice v Kočevskem Rogu.

V noči od 2. na 3. november so brigade odšle na območje Ilove gore, predvsem zato, da odvrnejo sovražnikovo pozornost od predela, kjer so bili ranjenci. Morda bi padle drugačne odločitve o premiku brigad, če ne bi pri vseh odločitvah bila pristona skrb za ranjence in morda tudi ne bi bilo borbe na Ilovi gori. Toda to je stvar raziskovalcev in zgodovinarjev.

Ofenzive še ni bilo konec, vendar je štab Cankarjeve brigade z območja Sela Šumberk poslal v bolnico na Jauhah številnejšo patroljo,

ki je na štirih mulah za ranjence prinesla hrano, odeje, nekaj posod in drugega materiala. Razen tega pa tudi teletčka. V pismu, ki žal ni ohranjeno, je štab Cankarjeve brigade spraševal za vsakega ranjenca posebej, jim poslal najboljše želje in naročil, da je treba to pismo prebrati vsakemu ranjencu posebej. Vse to in požrtvovalnost osebja, dan in nočna skrb za slehernega ranjenca je dvigalo moralo posamezniku in bolnici kot celoti. V zavesti in podzavesti slehernega ranjenca in osebja je kljuvala misel »kaj, če nas dobe Nemci?« Ta misel je bila utemeljena, ker so ranjenci razločno slišali nemško govorico, ker se je okoli 3. novembra, ne več kot 150 m od bolnice pomikala večja nemška kolona, nekaj dni pozneje pa je prišla okrog 50 m do bolnice večja nemška patrolja. Zaradi izredne discipliniranosti ranjencev in podvzetih ukrepov (gazi v snegu so bile izpeljane tako, da so prikrile prisotnost bolnice, več dni se ni smelo kuhati in tudi pozneje se je strogo pazilo, da ne bi dim ali ogenj izdal bolnico, govorilo se je čim manj in šepetaje, za ranjence, ki so v blodnjah kričali, so bili zadolženi posamezniki, vpeljano je bilo nočno dežurstvo, itd.) je ta bolnica preživela viхро ofenzive in upravičila odločitev o njeni ustanovitvi.

Ob tem gre pripomniti, da so v tej ofenzivi Nemci v Kočevskem Rogu odkrili in požgali bolnici Pugled in Spodnje Lašce. V bunkerju pri bolnici Pugled so odkrili 21 težkih ranjencev in jih zverinsko pobili, prav tako pa tudi 30 ranjencev v zasilni bolnici na Mokercu.

V vodstvu bolnice so bili mediciner Milan Biber, ki je zanj odgovarjal v sanitetnem smislu, Jože Stepišnik (komisar bolnice), Pepca Udovič in Šefman. Glavni bolničar je bil požrtvovalni in pri ranjencih še danes priljubljeni Tine Smrkolj; bolničarke pa so bile Neža Šlajpah, Darinka Mišič ter sestre Ivančič. Kolikor je bilo po 35-letih mogoče ugotoviti, so bili osebje bolnice tudi Ciril Kos, Cveto Kumar, Metod Jurčič, Jože Borišek, Jože Požar in Dušan Biber ter še nekaj do zdaj še neidentificiranih borcev.

Se težje pa je po tolikšnem časovnem razmaku ugotoviti imena in naslove ranjencev. Uspelo je ugotoviti le, da so bili med ranjenci Micka Fajdiga-Mihailovič, Polde Kogej, Tone Podboršek, Ka-

rel Osredkar, Franc Virens, Ludvik Matoh, Dušan Ropič, Mirko Tomšič, Mitja Degleria, Vinko Perovšek, Dušan Mevlja, Janežič, Avgust Kikelj ter Miro (letalec) in Zvone (študent).

Umrli so bili pokopani v neposredni blizini bolnice. V vsak grob je bila vložena stekleničica z osnovnimi podatki. Vseh imen pa ni bilo mogoče vpisati, ker so bili nekateri v globoki nezavesti ali pa jih drugi niti niso poznali. Vse pokopane so svojci prekopali in znano je le, da so v bolnici umrli Kristina Kopitar, Dušan Radanovič, Bojan iz Ljubljane, Ljuba iz Ljubljane, France iz okolice Borovnice, profesor iz Bežigrada in neznani borec Cankarjeve brigade.

V prvih dneh, ko je bila silovitost ofenzive na vrhuncu, so bili ranjenci razmeščeni v vdolbinah med skalami in ležali so na nastlanem smrečju. Pozneje so bili postavljeni večji ali manjši šotori in so bili ranjenci razvrščeni glede na ranitve in upoštevajoč tudi medsebojno povezanost in druge psihološke momente.

Prve štiri dni je bila edina hrana to, kar so med ofenzivo imeli v svojih nahrbtnikih borci brigade. Po prenosu ranjencev, so namreč morali borci izprazniti vsebino svojih nahrbtnikov in predati kruh, suho sadje, koščke slanine in drugo pičlo hrano za ranjence. Intendant brigade je za ranjence predal edino živinčje. Toda to tele je že v prvi noči pregrizlo vrv in odstavalo v neznano. Čeprav sta bila nedaleč od bolnice vodnjaka, so bili ranjenci v prvih dneh skoraj brez vode, ker je bilo treba varovati tajnost bolnice. Na razne načine je bilo treba topiti sneg, kajti po vodo je bilo mogoče šele, ko se je stopil sneg in to v prvem obdobju le ponoči.

Stiška ambulanta je imela še dokaj dovolj obvezilnega materiala, vendar povejov ni bilo mogoče prati, zato so se tudi te zaloge krčile. Osnovnih zdravil pa je komaj zadoščevalo za tolikšno število ranjencev. Bolničarke so bile zadolžene za posamezne ranjence, bdele pri njih, najtežje je tudi hranile, predvsem pa bodrile in skušale vplivati tudi na njihovo psihično počutje. Prevezovanje, oskrba ran, manjši operativni posegi so sanitetno osebje zaposlovali od jutra do noči. Potrebne so bile neštete improvizacije in iznajdljivost kako npr. rešiti v vsebinskem in tehničnem smislu vprašanje prehrane tistih, ki zaradi ranitve komaj požirajo ali jih ni mogoče hraniti z žlico.

Na ustrezno prehrano je bilo mogoče misliti šele, ko je ponehaval ofenziva. O mraku sta odhajala komisar in intendant in se vračala zopet v mraku s kruhom, mesom, moko, jajci, sadjem, mlekom in drugo prehrano, ki sta jo kupila oziroma dobila v posameznih hišah, predvsem na območju Krke. Pri tem sta morala paziti, da svojim ravnanjem ne odkrijeta lego bolnice. Prehrabeno stanje se je iz dneva v dan izboljševalo, zlasti po tem, ko so občasno brigade oskrbovale bolnico. **M.B.**

Veliko bi rada povedala, le da v nekaj vrsticah to ni mogoče. Vsak borec in vsak vaščan bi zaslužil, da bi mu posvetili vsaj eno stran v brošuri. Ker gre za artilerice, naj se držim pri njih. Ko je prišla v našo vas Gartilarija 9. korpusa, nismo slutili, da bomo postali vsi skupaj tako dobri tovariši.

Mi smo takrat imeli že ženski pevski zbor, osnoval pa ga je Makso Pirnik. V tem času smo se pripravljale na proslavo 100-letnice rojstva Simona Gregorčiča. Nekaj prej so nam Nemci zaplenili ves material (knjige, pesmi, note) ter zagrozili, da bodo našo družino izselili, če še kdaj kaj dobijo pri nas. Toda prišli so v pravem času in proslava je bila v navzočnosti artileristov ter nekaj članov štaba 9. korpusa. Navzoč je bil tudi Dušan Kveder-Tomaž. Takrat smo imeli tudi šolo za mladino, ki so se učile slovenskega jezika in pesmi. Skupaj z borci smo pripravljale mitinge, neke vrste gledališki oder. Nekega dne so govorili, da so Nemci že v Sedovcu, in vse smo prav hitro podrli.

Noč, ko je nastala eksplozija in je 8 tovarišev izgubilo življenje, je še danes zapisana vsem Trnovčanom v dnu srca. Po 35 letih so nam spomini še vedno živi.

V Pituralovi hiši so vršili svojo dolžnost in pripravljali smodnik za napad na sovražnika. Prišlo je tisto najhujše – prišla je smrt. Zadnja pot teh borcev je bila na Trnovem nadvse pretresljiva. Mladinski pevski zbor je prvič zapel pesem »Kot žrtve ste padli«. Takrat smo vaščani prvič spoznali, da imajo partizani tako pretresljive žalostinke. Vsa vas se je dušila v solzah. Kako težko je peti in obenem jokati, se poslavljati od naših borcev za svobodo, se ne da povedati. Slovo od borcev iz Gorenjske, Štajerske, Bosne in Primorske je še danes prisotno, zato je res lepo, da jim odkrijemo skromno spominsko obeležje.

Na koncu naj omenim dogodek, ki ga ne smem prezreti. Ko so borci s topovi odšli v borbo za Črni vrh, so želeli imeti vsaj malo rezervne hrane. Sestro Zdravko sva šli h gospodarju Jožetu in Marički Batčev. Ta dva sta imela še edinega vola v vsej vasi. Povedali sva, kakšen je trenutni položaj in, da sva prišli iskat Jolna (Tako je bilo ime volu). S solzami v očeh je Jolna pripeljal iz hleva in ga izročil borcem. Jože je glavo povlekel globoko med ramena, oprl se je na ograjo, nemo strmел za svojim ljubljencem in solze so mu polzele po neobritem licu. Borci so slutili to težko slovo, a druge izbire ni bilo. Po nekaj dneh smo zvedeli za velik uspeh in junaške boje na Črnem vrhu.

Težko smo čakali na borce in končno so le prišli. Na veliko začude-

Dne 27. maja bo na Trnovem na Primorskem veliko slavlje v počastitev 35-letnice ustanovitve artilerije 9. korpusa

Od Lokovca do Trnovega

Proslava ob jubileju slovenskih topničarjev je tesno povezana tudi z dnevom mladosti in trnovskim krajevnim praznikom (saj bodo krajanje Trnovega in okolice praznovali istočasno svoj krajevni praznik, čeprav naj bi ga dejansko, po koledarju, praznovali sredi zime).

V prvih spomladanskih mesecih leta 1944 se je štab 9. korpusa odločil preurediti razpoložljivo artilerijo tako, da bo njena bojna učinkovitost, pa tudi usposobljenost v topništvu, kar najboljša v danih okoliščinah, hkrati pa tudi, da bi bili ti borci pripravljeni prevzeti po končani vojni sovražnikovo orožje.

Vse topniške baterije, ki so do srede junija 1944 delovale v sestavi divizij, so bile 14. junija 1944 preformirane in podrejene novoustanovljenemu štabu artilerije. Treba je vsekakor omeniti, da je bilo tisti čas, ob združevanju topniških partizanskih enot, najboljše organizirano in

urejeno topništvo 15. divizije.

Slovensko partizansko topništvo se je razvilo iz skromnih posamičnih začetkov, zajetih topov v letu 1943 in se razvilo v močno silo, katere vojaški finale so bili odločilni boji za osvoboditev Trsta v maju leta 1945. Sredi meseca maja

istega leta so se slovenski topničarji dokončno formirali kot artilerijska brigada 31. divizije (v Gorici). Lahko bi rekli, da so se tako topničarji na nek simboličen način vrnili k svojim začetkom, saj je bila prva topniška enota 9. korpusa prav »divizion« 31. divizije (ustanovljen v Pla-

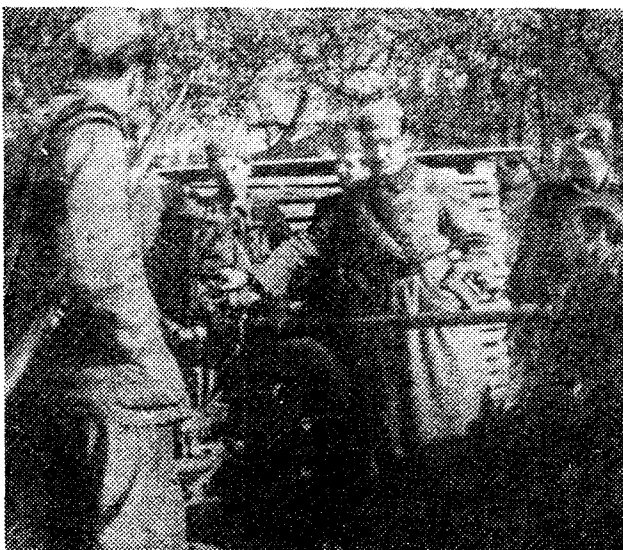
nini nad Cerknim 7. marca 1944. leta).

Trnovo in trnovska planota sta kar najtesneje povezane s spomini partizanskih topničarjev. V tistih krajih so se najdlje zadrževali in tam so jim domačini nudili vse, kar je bilo za njihovo delo nujno potrebno. Niso le prenočevali in jedli. Topniške enote so potrebovale še mnogo več pomoči. Oskrbovati in hraniti je bilo treba vprežno živino (predvsem konje), organizirali so delavnice, informativno dejavnost, zdravstvo... skratka, tu so se udomačili in od tod so odhajali na številne akcije v pomoč 30. in 31. diviziji.

Morda že blede spomin na drobne posameznosti, a prav gotovo ni mogoče pozabiti vrste uspešnih borb, ki so jih artileristi 9. korpusa bojevali za Baško grapo, za Črni vrh in Hotdršnico.

Pri vsej tej bojni pripravljenosti pa so tudi topničarji našli čas za mitinge, delovanje pevskih zborov...

B.Ž.J.

Brzostrelni top, sestavni del artilerije 9. korpusa

nje pripeljali tudi vola Jolna – živega in zdravega. Borec, ki je z žalostjo odpeljal Jolna, je sedaj smejoč se izročil moji sestri vola in listek, na katerem je pisalo: »Hudo lačni smo bili, toda vola vračamo Jožu. Nismo ga pojedli, ker je trnovski!« Aco. Jože je od veselja objel sestro, jo poljubil, objel je Jolna, ga božal s solzami v očeh od veselja, saj je dobil nazaj svojega štirinožnega domačina. Peljal ga je v hlev, ter mu postregel s pijačo in jedajo, kakor še nikoli do takrat. To so spomini, ki nikoli ne morejo toniti v pozabo.

Mara Rijavec
(utrinek iz spominov, ki bodo objavljeni v 5. številki »Topničarja«.)

★

»Mnogo partizanskih enot se je občasno nahajalo v naši vasi. Zdi se mi, da so bili artileristi najdalj časa. Z njimi pa smo bili vsi ena sama družina. Kadar me kdo obišče, mi orosijo oči. Kdo se ne bi

spomnil njihovih pevskih zborov, ki so nam vsem v tako težavnem življenju krajšali čas. Vsak dan so izdajali bilten in nas o vsem obveščali tako, da smo vedeli vse o borbah naših partizanov in o borbah zaveznikov, kako se bližajo velikemu rajhu. Bilo je resnično tovariško življenje, v dobrem in slabem. Če se prav spominjam, so artileristi celotrikrat sodelovali v borbah za našo vas, ki jo je nekajkrat zasedel sovra-

nik. Nikoli pa ne bom pozabila dogodka, ko se je celotna vas ogrnila v črno. Tako žalostnega dne, toliko prelitih solza pri nas še ni bilo. Mislim na dan, ko je darovalo svoja življenja za svobodo osem mladih borcev – artileristov. Tukaj v naši hiši je bila ambulanta. Tu so ležali, tu so vzdihovali v bolečinah in se borili s smrtjo. Dali smo vse rjuhe, in vse kar smo imeli, da so jih zavili vanje. Te ga dne nikoli...

Justina Rijavec

★

»Daleč je 35 let nazaj, pa vendar tako blizu; vsaj za nekaj spominov, ki nas vežejo na preteklost. Zima se je poslavljala, toda nemške enote so bile posejane po vsem Trnovskem gozdu in skorajda po vseh vaseh tod okoli. Takrat sem bila v vasi Podčepovan. Z neizmerno žalostjo smo od daleč opazovale mladenke – skojevke – nemške vojaške. Toliko jih je! Kje so naši, kaj bo z njimi, smo se spraševale.

Dneva se ne spominjam (16. 3. 1945), vem le, da je bilo zelo hladno, a nam je bilo vroče. Naj vam povem v imenu moje sestre Anice, Julke Šuligoj in Zorke Murovec.

Takrat se je nemška ko-

lona vojakov z vozmi in topovi pomikala proti Čepovanskemu sedlu – to je po cesti, ki pelje proti Dolnji Trebuši. Nenađoma pa je zaropotalo, kdo ve iz koliko orožij. Tudi artileristi so streljali. V prvem trenutku nismo vedele za kaj gre. Kmalu pa smo videle, kako nemški vojaški brezglavo bežijo proti Čepovanu. Preko mostu nad Dolom so se valili konji, vozovi, topovi in nemški vojaški.

Ne vem, kje smo dobile pogum!? Pognale smo se v hrib, nasproti je prišel eden od partizanov in srečali smo se med trupli nemških vojakov. Kri je tekla, ranjeni konji so rezgetali, nekaj jih je brezglavo bežalo. Prvič smo videle, kako je po bitki. Pograbile smo top in ga vlekli stran od bojišča. Nekaj deklet je nalagalo na vozove ostali material (zapuščino bežečih Nemcev). Bilo je dosti orožja, municije za topove, opreme, vojaških nahrbtnikov. Vse to je bilo odpeljano na Drnulk. »To je za naše borce,« smo si govorile. Vztrajale smo in peljale top proti Vršam. Na pol omagane nismo vedele ali gremo svobodi naproti, ali peljemo top v smrt. Nismo vedele kje vse so Nemci, saj jih je bilo povsod polno. Kmalu pa so prišli tovariši iz Gradnikove in artilerije in skupaj smo pospravili, kar so Nemci izgubili.

Artileristi so nas pozdravili z vzkliki. Ko so prevzeli top, so nam dejali, da nas nikoli ne bodo pozabili. Danes po tolikih letih vidim, da resnično niso pozabili, saj so prišli – kot takratni artileristi. Dolgo je trajalo, pa vendar, prišli so. Saj smo mnogo naredile zanje – za borce, naredile vse kar smo mogle, pa smo skoraj, skoraj povsem pozabljene.

Predno sta z Markom prišla do Ljubice, sta se oglasila pri Danici Bratuš v Dolu. Začudeno ju je gledala in ni mogla verjeti, da se še kdo zanima zanje. Kmalu se je v živahnem razgovoru spomnila preteklosti in dela mladinske organizacije v času vojne. Treba je priznati, da jima je bilo zelo neprijetno, ko je pričela pripovedovati o delu med vojni in se dotaknila vsega po malem.

»Tovariša vesta, ni pa prav, da danes vsi pozabljajo na nas. Kaj vse smo delale za tovariše pa jih po vojni še ni bilo blizu. Prale smo, likale, šivale, skrbele za hrano, obveščevalke smo bile, celo topove zaplenile. Pa danes? Nismo zasledili niti vrstice napisane o našem delu. Je pač tako, da smo me ostale tam, kjer smo bile, tovariši pa so... Obljubila sta, da bodo zagotovo našle mesto v monografiji artilerije 9. korpusa, se poslovila z neprijetnim očitkom, ki pa je še kako resničen in prisoten.

(Iz spominov
Ljubice Šuligoj
iz Lokovca

Tovariško srečanje artileristov

Borci artilerije 9. korpusa NOV in 19. SNOB Srečka Kosovela ter vaščani krajevnih skupnosti Trnovo prireajo ob dnevu mladosti in prazniku krajevnih skupnosti Trnovo tovariško srečanje s kulturnim programom, ki bo v nedeljo, 27. maja 1979, s pričetkom ob 9.30 na Trnovem pri Novi Gorici.

K udeležbi vabimo vse pripadnike enot artilerije 9. korpusa in 19. brigade Srečka Kosovela, svoje padlih in umrlih borcev omenjenih enot ter prebivalce Trnovske planote.

Odbor za proslavo in tovariško srečanje

Ob filmu »Boško Buha«

Mladost – polet naše revolucije

Pri pomembnem filmskem dosežku beogradskega »Centar filma« je sodeloval tudi slovenski »Viba film«, posreduje pa ga podjetje za distribucijo »Vesna film«.

Najprej nekaj skopih podatkov, ki so v Zborniku narodnih herojev Jugoslavije zapisani ob zabrisani sličici okrogloličnega, nasmejanega dečka.

– Rodil se je 1926. leta v Gradini, v Slavoniji. Kmet. Član KPJ, borec od leta 1941, padel 1943. v četniški zasedi pri Plevljah. Proglašen za heroja 20. XII. 1951. Zaradi hrabrosti so ga izbrali za delegata mladincev Druge proletarske brigade na prvem kongresu protifašistične mladine Jugoslavije, ki je bil decembra 1942. leta v Bihaću. Od vseh delegatov, ki so govorili na kongresu, je naredil Boško Buha, vodja bombaškega oddelka Druge proletarske brigade, najmočnejši vtis. Tedaj mu je bilo šestnajst

Boško Buha

let, bil je nizke rasti in komajda se ga je videlo izza govorniškega pulta. »Tovariši, povedal vam bom, kako gremo mi nad bunkerje,« je začel svoj govor. Ob koncu je vrhovni komandant NOV in POJ Josip Broz-Tito, ki se je udeleževal kongresa, vstal, pristopil in mu čestital. Boško je bil posebej hladen, ki so dali iz svojih vrst v devetnajstih mesecih narodnoosvobodilnega boja, do kongresa v Bihaću, dvanaest tisoč žrtev.

★

Najlepše spoznanje, ki nam ga daje film scenaristov Boška Matića in Dušana Perkovića in mu je oblikoval dokončno podobo režiser Branko Bauer, je to, da film ni samo spomin na najmlajšega heroja naše revolucije, temveč obenem tudi na tisoče njegovih vrstnikov, ki so z njim vred postali heroji, saj jih mali Boško vse posebejla.

Filmska pot do takšnega spoznanja, ki naj ga doživi gledalec, je bila težka. Kajti čeprav je simbol za tisoče usod, mora vendarle govoriti predvsem o eni sami, ki je dala filmu naslov, o Bošku Buhi. Mora torej čimbolj zvesto oživljati njegovo resničnost, obenem pa ji dodati širino prispodob.

Filmska govorica je za tak način sporočanja zelo primerna.

Preizkušeni režiser Branko Bauer, ki se to pot ni prvič posvetil vprašanju otroškega prezgodnjega dozorevanja v najhujših časih in okoliščinah, se je na podlagi scenarija odločil za združevanje resničnega s simboličnim. Resničnost je krutost, je boj, srečanje z nasiljem, s

sovrastvom, smrtjo, z vračanjem v požgane, pomorjene vasi. Resničnost je tudi drugačna: je pot sirot, ki jim je vojna vzela dom in družino, v edino zavetje, med borce. Ti, prekaljeni, se jih seveda otepajo, saj nočejo s seboj na položaje voditi še »otroškega vrtca«. Toda – vrtca ni. Mladi, še napol otroci, se s svojimi bolečimi izkušnjami, a tudi s svojim iskrenim, spontanim spoznanjem odločajo, da bodo prerasli v borce. Zdaj nagajivo, razigrano, kot jim velevalo njihova leta, zdaj resno in odločno, kar jim je zaukazal čas. In hitreje, z manj ovinki spoznavajo bistvenost revolucionarnega kot marsikateri odrasli. Razumejo žrtev, tudi smrt, čeprav jih prizadene. Toda njihov mladostni optimizem je močnejši od obžalovanja ali obotavljajanja, žene jih naprej, s kurirskih poti v prve, napadalne borbene vrste. Nevede in nekako celo nehote se spletejo med mladimi in »starimi« nove vezi, novi odnosi – ni več varovancev in varuhov, zdaj so tovariši.

To je pravzaprav filmska povest o partizanjenju Boška Buhe. O partizanstvu njegovih tovarišev iz bombaškega oddelka druge proletarske. Tudi o borbenih poteh nešteti mladih, ki so s srci krenili na svojo pot do spopada in do prezgodnjega groba.

In o teh nešteti mladih, ki jih ni bilo mogoče konkretno vpeti v filmsko pripoved, se je režiser odločil govoriti s filmsko simboliko. Žal, zares žal, ni pravilno odmeril obeh pomembnih sestavin svojega filma. Mogoče je posvetil preveč prostora zgodovinski resničnosti in preskromno odmeril prostor širinam prispodabljanja. (Vemo, da bomo gledali tudi televizijsko nadaljevanje o Bošku Buhi in bomo v njej najbrž našli pravilnosti sorazmerij, toda – pred nami je film.)

Tiste širjave metaforike so v Baurjevi režiji namreč zožene tudi v pomenu ponavljajočega, sklicujočega se na že poznane filmske zglede, tako poznane, da bi jih lahko ocenili kot šablonske. Kolikokrat smo že videli upočasnjene posnetke, razcvetene trave, lebdenje kosmičev v zraku, pa belega žrebca in tudi spominjajočo se liriko obrazov, katerih ni več, med razcvetelimi vejami!

Slikati resnično ali spomin na resnično je nekaj drugega kot povsem osebno doživljati ta spomin. (se spominjate Ceneta Vipotnika pesmi o malem grobku?) Film ni lirična pesem. To pot, ob Bošku Buhi in ob vseh premladih, ki so padli, pa bi se ji vendarle lahko bolj približal, kot se ji je. Običal je nekje v vmesnem prostoru med epiko, pripovednostjo in lirično izpovednostjo. Najbrž bi bilo bolje, če bi se bil odločil za eno ali za drugo. Toda za hotenje, da najde tudi zel, osebno filmsko doživetje, smo mu v poplavi skrajno površnih akcijskih vračanj v čas NOB lahko hvaležni. Pa tudi cenimo ga lahko zaradi visoke profesionalne filmske ravni, zaradi deležev igralcev, ki so podprli prepričljivost filma kljub marsikdaj papirnatim dialogom, kakršne so morali izgovarjati, in zaradi vrste svetlih mladostnih življenj v nekdanje mlade junake. Za takšno tenkočutno vodstvo je zaslužen režiser Bauer, prav gotovo pa v enaki meri naravnost vznemirljivo vneta volja današnje mladine, da podoživi veliki čas in njegove ljudi.

Stanka Godnič

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BE

Plakat, nastal v partizanskem ateljeju v Užicah leta 1941, delo Dragoljuba Vuksanovića

O Užiški republiki

V zgodovinskem muzeju Srbije v Beogradu je bila pred kratkim odprta pomembna razstava, katere naziv »Užiška republika« dovolj zgovorno priča o enem najvažnejših obdobjih v razvoju naše revolucije.

Med razstavljenimi predmeti je tudi partizanski plakat, na katerem borec, s puško na rami in z nekako zgodovinsko odločnostjo v izrazu obraza vpraša: Jaz se borim a ti?... delo Dragoljuba Vuksanovića-Vuksana. (Umetnik, ki niti v trenutkih najstrašnejšega mučenja v taborišču na Banjici ni pristal, da bi na zahtevo zloglasnega Vujkovića narisal Titov lik.) Vuksanovićeve plakate, katerih vrednost ni bila nič manjša od puške, je bilo v tistih dneh v Užicah videti na zidovih zgradb, v izložbah, v prostorih, kjer se je zbiralo ljudstvo, borci. Naj naštejemo le nekaj njih: »Ljudstvo in borci«, »Žene užiskega kraja spremljajo brigado«, »Ranjeni borec«, »Kurir Miško«, »Borec delavskega bataljona«.

Vredno ogleda

V paviljonu Dušana Kvedra v Ptujju so pred kratkim zaprli dokaj zanimivo razstavo, ki nas je v besedi in sliki popeljala v polpreteklo zgodovino, v čas nacističnega terorja in nasilja nad slovenskimi materami, zlasti otroki.

Mnogi izmed njih grozot vojne niso preživeli. Padli so kot žrtve za svobodo. Razstava, ki nosi naslov »Ukradeni otroci«, je izredno zanimiva, je veren dokument tistega časa, saj s pisano besedo kot tudi številnimi fotografijami prikazuje usodo naših otrok, ki so jih v času narodnoosvobodilne vojne posvajale razne nemške organizacije. Tematsko nas razstava seznaja, kako težko je bilo življenje štajerskih in gorenjskih otrok, ki so jih Nemci potem, ko so jih odtrgli materam, deportirali v posebna otroška taborišča širom po tretjem rajhu pa tudi okupiranih deželah, kjer sta jih čakala trpljenje in smrt.

Po razpoložljivih ter zbranih virih naj bi bilo več kot 10.000 slovenskih otrok izseljenih v razna nemška taborišča. Samo 1942. leta so Nemci v Spodnji Štajerski v dveh akcijah odtrgli od mater okrog 600 otrok. Ti otroci so izhajali iz partizanskih družin in družin ustrujenih talcev.

Ob otvoritvi razstave je Pokrajinski muzej v Ptujju izdal tudi poseben katalog, v katerem so natisnjene pretresljive izpovedi »ukradenih otrok«, ki so se vrnili iz taborišč. Naj jih naštejemo: Štefke Anžel, Ivana Hreniča, Lizike Lacko, Milana Lacka, Nežike Merc, Marije Osojnik, Erne Rajšp, Dragice Reš, Matilde Reš, Draga in Terezije Zavac.

V spominski publikaciji pa je Ljubica Šuligoj med drugim zapisala:

Odmikajo se težka leta nacističnega nasilja. Smrt že sega po preživelih trpinih tega zla. Ostajajo pa spomini in pričevanja, ki nas neprestano opozarjajo in učijo, opozarjajo na grozljivo nevarnost, kličejo, da se kaj takega ne sme več ponoviti, učijo zato, ker so moralne vrednote NOB neusahljiv vir na poti naše nadaljne družbene preobrazbe... Nikoli več človeštvo ne bi smelo doživljati načrtov »novega reda«, sistema iztrebljanja ljudi »nečiste« rase, ropanja, uničevanja...

Okupator se je strahovito znašal nad zavednim prebivalstvom, ko je na ptujskem območju že 1942. leta delovala Slovenskogoriška četa hrabrih partizanov. Vsi, ki so bili s to borbena enoto kakorkoli povezani, so postali žrtve nacističnega preganjanja. Samo iz tedanjega ptujskega območja je bilo deportiranih več kot 60 otrok. Mnogi pa, ki so se po končani vojni vrnili nazaj na svoje domove, so z grozo ugotovili, da njihovih staršev ni več, da je njihov dom izropan, uničen. Niso obupali. Pričeli so si utirati pot v novo življenje. Nihče izmed teh otrok, ki so danes sicer ljudje zrelih let nikdar in nikoli ne bo pozabil, da so bili oropani mladosti in da so tako mladi izgubili svoje najdražje in najbližje.

Prav zato si je razstavo ogledalo več kot 2000 ljudi, zlasti mladih. In vredno si jo je bilo ogledati.

Franjo Hovnik

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BE

Franc Papler-Boris, po domače Tonejčkov iz Žirovnice, je odšel med partizane 12. junija 1942. leta. Bil je prvi iz tedanje brezniške občine, ki je sam poiskal partizansko taborišče v Karavankah, čeprav je za kraj taborišča vedela le peščica zaupnih ljudi. Takrat je bil star 23 let.

Pri Tonejčku imajo majhno kmetijo. Do odhoda med partizane je Franc delal doma na kmetiji. Rad je zahajal na žirovniško planino, kjer se je pasla živina. In ta preprosti kmečki fant, ki je znal spretno vihteti sekiro, orati, kositi in opravljati druga kmečka dela, je spomladi 1943 z okorno roko prijel za pero in začel zapisovati partizanske doživljaje. Kot kurir je pozimi 1942/43 večkrat breidel mrzlo Savo.

Zaradi tega je zbolel. Ni mogel več hoditi. Dva meseca se je skrivaj zdravil pri dobrih ljudeh v domačem kraju. V tem času je napisal po spominu dnevnik od napada Nemčije na Jugoslavijo do aprila 1943. Od tedaj dalje si je vsak dan zapisoval boje, pohode, soborce, vreme in notranje občutke.

Pred leti me je zaprosil, naj uredim njegove zapiske. Pisal je v navadne zvezke, v drobne beležnice in na koščke papirja. Objavljam nekaj odlomkov iz omenjenega dnevnika:

Leto 1941

Spomladi 1941. Sem pri konjenici kraljeve garde v Beogradu. Vse je napeto. Oficirji skačejo po vojašnicah, se zbirajo v skupine in skrivnostno šepetajo. Nemčija grozi Jugoslaviji z vojno. Vojaštvo je pripravljeno za pohod in boj. Spimo pri konjih v hlevu. Polovica konj je osedlanih. Čakamo na povelje za odhod. Odločeni smo, da bomo branili domovino.

Nekega popoldneva so nas poklicali v zbor. Prišel je kralj Peter in nam govoril o mednarodnem položaju. Vsi smo navdušeni in prisegamo, da se bomo borili do zadnjega diha. Na žalost so mnogi prelomili to prisego. Predvsem višji oficirji, ministri, knez Pavle in kralj Peter...

6. april

Zgodaj zjutraj smo zagledali letala, takoj nato pa smo iz beograjske smeri zaslišali eksplozije bomb in grmenje topov. V daljavi vidimo požare. Nismo mogli verjeti, da je Nemčija brez vojne napovedi napadla Jugoslavijo.

Hitimo prek mosta čez Donavo proti Pančevu. Na most pikira sovražno letalo. V nizkem letu spusti tri bombe, vendar zgreše cilj. Bombe eksplodirajo v Donavi. Od eksplozije v Donavi nas oblije voda. Konji so poudivjali. V galopu divjajo proti Pančevu, ki gori.

Po trnovi poti do najlepšega maja v tem stoletju

Grmelo je, kar se da. Uničili so 15 naših letal.

Maj-junij 1941

Gorenjska je prelepa za Slovence, so govorili nacisti. Najprej so izgnali našo inteligenco. Gestapovci vsak dan odvažajo ljudi v zapor. Odvzamejo nam radioaparate. Prepovedana je slovenska pesem. Tujec se šopiri vsepovsod. Bomo to trpeli in gledali prekrizanih rok?

Decembra smo poskušali z množičnim uporom, pa ni šlo. V srcih pa nam je tlelo, dokler se končno le nismo odločili za odhod v partizane.

11. junij 1942

Danes sem bil na naši planini v Karavankah pod Stolom. Onkraj gozda zaslišim streljanje. Grem v to smer in pridem do partizanskega taborišča. Domači izdajalci so napadli taborišče in po kratkem boju pobegnili. S partizani se zmenim, da se jim naslednjega dne priključim. Za moj odhod v partizane sta vedeli le dve osebi.

2. avgust 1942

Določili so me za kurirja. Držal sem zvezo med Stolom in Rožco. Ko sem se vrnil s kurirske poti, je nekdo streljal na stražarja taborišča.

4. avgust 1942

Nemci še vedno hodijo okoli nas. Imeli smo samo košček kruha, ki smo si ga tovariško razdelili. Tri dni že nismo jedli.

6. avgust 1942

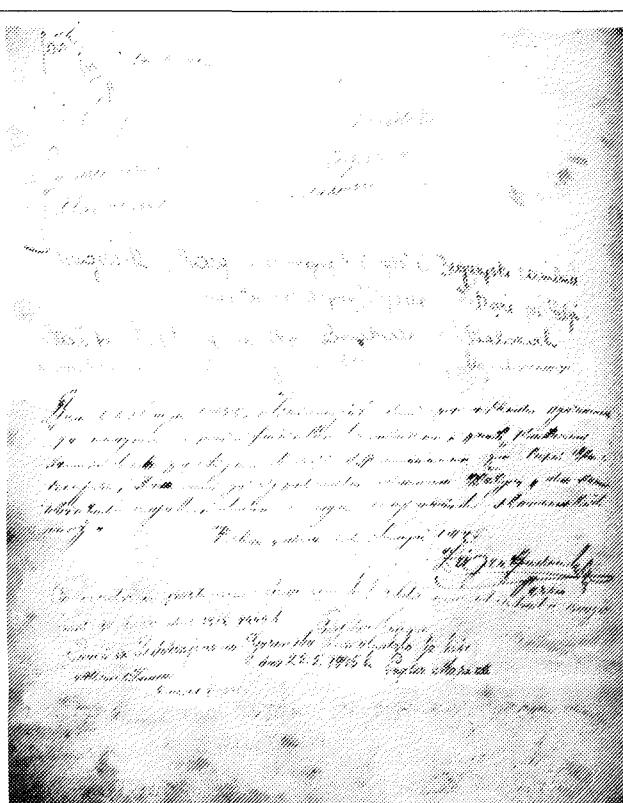
Zjutraj sem odšel na zvezo pod Stol. Bil sem hudo lačen. Nisem vedel, kje so Nemci in kje je naš bataljon. Moji tovariši so odšli na drugi breg Save. Pozneje sem zvedel, da se je bataljon umaknil na Mežakljo. Fridel je dezertiral. Pobegnil je tudi neki borec iz Sv. Križa. En dan pred hajko je šel naš poveljnik na zvezo ali sestanek, zato ga ni bilo, ko so Nemci napadli taborišče...

27. avgust 1942

Zvečer smo šli k lovcu, ki je preveč lazil za nami. Vohljača smo hoteli kaznovati, a ga ni bilo doma. Zaplenili smo mu hrano, obleko in zaklali dva prašiča.

4. september 1942

Zjutraj ob štirih me zbudijo streli v taborišču.

Fotokopija strani iz knjige obiskovalcev v Prešernovi rojstni hiši v Vrbi

Nemci so se priplazili do taborišča in zaklali stražarja. Bilo je grozno, a morali smo se prebiti iz obroča. Pokalo je na vseh straneh.

Januar 1943

Takoj po novem letu nam je pobegnil Višinski, partizan, doma iz Sv. Križa nad Jesenicami. Izdal je naše taborišče. Pridrveli so policisti in nam požgali barako ter odpeljali živeže.

Junij-september 1943

Prvič sem v brigadi. Napadamo sovražnika v večjem obsegu. Smo močni. Tudi sovražnih topov in tankov se ne bojimo, saj imamo tudi mi topove in protitankovske puške. Po bojih so italijanski tanki v plamenih. Videl sem, kako je tank zavozil na mino in kako ga je razneslo. Miniramo, napadamo, rušimo vse, kar služi sovražniku.

2. oktober 1943

Spet smo iz Kočevja pripeljali 200 belogardistov. Med njimi so tudi duhovniki, ki so se proti nam borili z orožjem. Vsak dan so jih naši zasliševali, mi pa stražili.

17. december 1943

V vodi sem se hudo prehladil. Ležim bolan. Spet so me začele boleti noge.

4. januar 1945

Življenje v Črmošnjicah teče počasi in žalostno. Čeprav sem bolan, sem žagal drva, samo da bi prej minil dan. Rad bi šel v Dragatuš, kjer sem se zaljubil v Marico.

Naj tu končam z dnevnikom. Franc Papler-Boris je bil ob koncu vojne takoj demobiliziran iz Jugoslovanske armade, s seboj na kmetijo v Žirovnico pa je pripeljal Marico.

Držaj iz Dragatuša v Beli krajini in se z poročil. Žal je bila njuna sreča le kratkotrajna. Marica je umrla že leto dni po osvoboditvi.

Nekaj dni po prihodu iz Bele krajine sta Franc in Marica maja 1945. leta obiskala Prešernovo rojstno hišo. Na partizanskih mitingih v Beli krajini je tolikokrat slišala recitirati Prešernove pesmi, da je bil ogled pesnikove rojstne hiše njena prva želja. In v knjigi obiskovalcev je ostal njun podpis. Muzej v Vrbi sta obiskala točno na Titov rojstni dan, 25. maja 1945. leta.

Z družino pri partizanih

»Dne 22. maja 1945. Štirinajst dni po odhodu oziroma odgonu naci-faši-

stičnih krvolokov, proti katerim sem se kot partizan boril 19 mesecev po lepi Gorenjski, se mi je izpolnila davna želja, da bom obiskal rojstno hišo enega največjih slovenskih mož.

Vrba, dne 22. maja 1945
Žiger Ludvik»

Citiral sem zapis iz knjige obiskovalcev v Prešernovi rojstni hiši. Žigerja sem spoznal v Ljubljani pred osmimi leti, ko sem zbiral gradivo za knjigo Zločin pri Lenartu. On je bil namreč politkomisar Manevrskega bataljona.

Oficirji tega bataljona so maja 1944. leta z duhovitim načrtom Staneta Zagarja (slednji me je tudi seznanil z Žigerjem) aretirali bivšega politkomisarja grupe VOS za okraj Selca v Selški dolini Radeta Murnika.

Ko sem šel po stopinjah tistih, ki so maja 1945. leta obiskali Prešernovo rojstno hišo, sem o tem spet želel govoriti z Žigerjem. »Umril je decembra lani,« mi je sporočil direktor mestnega prometa Viator Stane Zagar. Skupaj sva obiskala Žigerjevo ženo Antonijo, ki mi je rade volje pokazala nekatere zapiske iz družinskega-partizanskega življenja. Družina Žiger je namreč vsa šla hkrati decembra 1943. leta med partizane. Že prej so v Mariboru delali za Osvobodilno fronto. Žigerjev nečak Vlado Žiger je bil v Mariboru sekretar SKOJ. Decembra 1943. leta so bili izdani. Aretirali so Ludvikovega brata Viktorja in nečaka Vlada.

Sežgana sta bila v krematoriju taborišča Buchenwald. Ludvik je s 15-letnim sinom Brankom skrivaj zapustil Maribor in se odpeljal z vlakom v Škofjo Loko. Za njim je šla še žena Antonija, ki ima tudi priznan status borca, s 14-letnim sinom Ljubom. Aprila 1944. leta so Nemci ujeli ženo v Martinj vrhu, jo odpeljali v Begunje in nato je romala po raznih zloglasnih taboriščih v Nemčiji, sicer pa so vsi preživeli vojno.

Ludvik Žiger je bil trgovski pomočnik in trgovski potnik v Mariboru. Nekaj dni pred napadom Nemčije na Jugosla-

vijo, se je prostovoljno javil v vojsko. Razsulo je doživel v Zagrebu, nazaj na poti domov pa so ga Nemci zajeli in je bil nato 17 mesecev v ujetniškem taborišču skupaj z bratom Viktorjem in članom CK ZKS dr. Jožetom Potrčem. Protinacistično so se organizirali že v taborišču. Ludvik Žiger je umrl star 78 let.

Krog se je sklenil v Begunjah

Na isti strani v knjigi obiskovalcev je podpisana Mara Pungeršek. »Osvobodjena 4. 5. iz Begunjske kaznilnice na poti v osvobodeno Štajersko - Petrovče pri Celju.« Vendar sem prvotno vas prebral kot Petrače. Zaprotil sem občinski odbor ZZB NOV Celje, naj skušajo zvedeti, kje živi ta bivša interniranka. Če živi v Celju, naj mi sporoči, kako je s Štajerskega prispela v begunjske zapore in če se spominja, da je bila med prvimi obiskovalci Prešernove rojstne hiše v Vrbi. Že naslednjega dne so mi iz Celja sporočili, da v okolici Celja ni vasi Petrače, so pa pri Žalcu Petrovče. Pismo so poslali v Žalec, iz Žalca pa v Slovenj Gradec, od koder se mi je javila Mara Pungeršek. V pismu mi je sporočila, da je bila kot trgovska pomočnica zaposlena v Rušah. Zaradi suma, da sodeluje s partizani, so jo Nemci pregnali v Maribor, nato v Celovec, od koder je pobegnila v Slovenj Gradec, kjer se je spet povezala z OF ter vsestransko pomagala NOB. Spomladi 1944. leta so jo prvič aretirali, drugič pa oktobra istega leta. Iz mariborskih zaporov so v taborišče Ravensbrück napotili transport žensk. Zaradi uničenih prog in vsak dan bližje fronte, transport nikdar ni prispel v omenjeno taborišče. Mesec dni so jih vozili sm ter tja, dokler se končno niso vrnili na Gorenjsko in so se zapornice znašle za zapahi begunjskih zaporov. Ker so na Štajerskem še divjali boji do 15. maja, se Štajerke niso mogle takoj vrniti domov. In tako so nekatere obiskale Prešernovo rojstno hišo v Vrbi. Datum obiska Mara ni zapisala. Pod njo je podpisana še Viktorija Haške iz Sv. Barbare v Halozah, nad njenim podpisom pa se je podpisal Franc Piškur iz Št. Lovrenca na Dolenjskem, s pripombo, da je partizan (v statističnem popisu vasi na Slovenskem ni tega kraja. Verjetno so vas po vojni preimenovali).

Dne 25. maja letos bo minilo 40 let od otvoritve muzeja v Prešernovi rojstni hiši in bo s tem v zvezi več prireditev. Prav s tem posvetilom sem zapisal tudi ta zapis, ki nas je vodil od začetka do konca vojne.

Jože Vidic

Pred 35 leti je bil na pobudo predsedstva SNOS in glavnega štaba NOV in POS v Gradcu v Beli krajini ustanovljen Rdeči križ Slovenije kot sestavni del Rdečega križa Jugoslavije, ustanovljenega 9. maja 1944 v Drvarju. Tako je postal med vojno pomožni organ sanitete narodnoosvobodilne vojske Slovenije, v svobodi pa glavni pobudnik vseh človekoljubnih akcij.

Tovarišica Vida Tomšičeva je na ustanovni skupščini 18. junija 1944 poudarila: »Kot mednarodna organizacija obstaja RK že več kakor 80 let in je bil ustanovljen zato, da bi tudi v najgrozovitejših dneh med ljudmi ohranjal človeka.«

Kaj je osnovna naloga Rdečega križa?

Osnovna naloga Rdečega križa v današnjem času je zdravstvena in socialna vzgoja in izobraževanje vsakega člana naše družbe. Že otroke s slika-

Pogovor s predsednikom Rdečega križa Slovenije Maksom Klanškom

Ohraniti človeštvo in človečnost

kako bi organizirali vsakodnevno skrb za onemogle. Začeli smo usposabljanje pomožne socialne delavce, ki poznajo probleme na določenem območju. Velik poudarek je na angažiranju mladih.

Rdeči križ Slovenije in splošni ljudski odpor; morebitno črpanje osnov dela iz NOG?

Rdeči križ je bil v svoji prvinski obliki ustanovljen za pomoč ranjencem

zacija, saj je vsak tretji prebivalec njen član. Taka množičnost je izraz zaupanja delovnih ljudi Slovenije v ideje RK in dokaz, da delovni ljudje tudi v tej organizaciji kažejo svojo socialistično zavest, veliko solidarnost in humanizem. To se izraža v mnogih akcijah naših občanov. Na prvem mestu je krvodajalstvo, ki teče v Sloveniji že 26. leto in je na vrhu svetovne lestvice. Približno 110.000 zdravih ljudi na leto na

V takih izrednih situacijah hočejo ljudje dati več kot je potrebno. Ob potresu v Črnogorskem Primorju se je pokazala tolikšna iniciativa mladih za organiziranje krvodajalskih akcij, da smo morali odkloniti odvzem krvi izven rednih akcij. Naša izpraznjena skladišča pa so že napolnile nove zaloge blaga.

Izkušnje pa kažejo, da je nekaj, kar mora biti v takih primerih takoj pri

drugim, izgubljajo sebičnost, ki morda sploh ni sebičnost, ampak samo ograjenost zaradi mestnega načina življenja.

Bilo je obdobje, ko je Rdeči križ »krpal luknje« v socialni varnosti ljudi. Ali so danes še taki primeri?

Za socialno varnost skrbijo v naši družbi posebne službe, Rdeči križ pa pomaga bolj pri izboljšanju socialnega položaja.

riščenje različnih programov tečajev. Vprašanje prehrane, oblačil, šolanja – pri vsem tem nacionalna društva sodelujejo.

Začeli smo razmišljati o dolgoročni pomoči za razvoj nerazvitih dežel. Jugoslavija je organizirala že tri seminarje, ki slušatelje iz tujih dežel seznanjajo z našim strokovnim zdravstvom in izkušnjami, ki bi pobudile akcije pri njihovih oblasteh.

Kakšna je vloga UNICEF in kako bi delo te organizacije primerjali z delom Rdečega križa?

Pobuda za ustanovitev mednarodnega sklada UNICEF leta 1946 je bilo trpljenje otrok med vojno. Šestdeset držav je dajalo sredstva v sklad, štirinajst jih je bilo te pomoči deležnih, med njimi tudi Jugoslavija. Pozneje se je pokazala še druga naloga: pomoč otrokom v manj razvitih deželah. V dolgoročnih načrtih je poudarjeno, da mora tudi sama država, ki pomoč prejema, skrbeti za lasten razvoj.

Skupina udeležencev ustanovne skupščine Rdečega križa Slovenije

Vsako leto je v tednu Rdečega križa sprejetih med mlade člane 14.000 učencev prvih razredov osnovnih šol, k članom Rdečega križa pa približno 10.000 učencev zaključnih razredov osnovnih šol.

nicami seznanjamo o zdravem načinu življenja.

Kaj je alkohol? Kaj cigareta? Čemu akcije čiščenja okolja in rek? Vse to morajo ljudje izvedeti iz zanesljivih virov, da se v njih prebudi zavest skrbi za lastno zdravje in za zdravje svojega okolja.

Druga naloga pa je vzgajanje zavesti o nujnosti dobrih odnosov do sočlani, skrbi za otroke in starejše, bolnike in onemogle. Časi, ko je bilo treba osnovno pozornost nameniti osnovnim pogojem za ohranjanje življenja, so za nami. Iz vse bolj bogate družbe zeva vprašanje osamelosti. Starejšega človeka je treba tako zaposliti, da nima občutka odvečnosti. Sposobnejši naj skrbi za manj sposobne. Če bo včasih komu prinesel samo kosilo in posedel v tovariškem pogovoru, bo njegovo življenje dobilo smisel. Iz takih občasnih pomoči pa iščemo načine,

v vojni. Po prvi svetovni vojni je postal mirnodobna organizacija, ki je začela borbo proti epidemijam, skrbela za invalide in pomagala pri elementarnih nesrečah. Osnovna naloga pa je ostala: splošni ljudski odpor proti okupatorju. Med NOB je deloval v obliki OF in Rdeče pomoči. Danes koristimo izkušnje iz NOB v akciji Nič nas ne sme presenetiti. Kje bodo mesta za nego ranjencev? Kdo jih bo negoval? Kam bi spravili otroke? Vse to naj bi oživel iz obdobja NOB in hkrati naj ljudje sami dajejo še nove pobude.

Rdeči križ je prevzel del nalog OF, iz dneva v dan pa dobiva nove, v skladu z razvojem celotne družbe.

V čem se kaže humanost in solidarnost naših ljudi?

Rdeči križ Slovenije je danes množična organi-

anonimen in brezplačen način daruje svojo kri, ki bo ohranila življenje. Komu? Morda prav njim samim.

Ob potresih, poplavah, požarih... ljudje sami organizirajo zbiralne akcije, tudi če gre le za prizadete posameznike. Zbirajo to, kar se zdi njim najbolj potrebno: denar, obleko, kri.

Med množičnimi akcijami teče že šesto leto zbiranje papirja za humanitarne dejavnosti. Akcija zbiranja oblačil in posteljnine, ki je letos organizirana že trinajstič, pa poskrbi, da so naša skladišča vedno polna in je pomoč tudi ob večjih nesrečah, kot sedaj v Črni gori, lahko takojšnja.

Kako se kaže solidarnost pri elementarnih nesrečah? Kaj je pri tem najpomembnejše: hitrost, količina ali oblika pomoči?

roki: šotori, postelje in posteljnina, kri in takojšnja denarna intervencija. Prav hitrost in oblika pomoči sta najpomembnejši.

Ali Rdeči križ nadomešča sebičnost in pridobitniško mentaliteto ljudi ali je potrdilo človeške solidarnosti?

Preveč bi rekli, da Rdeči križ nadomešča pridobitniško mentaliteto, ki je zasidrana v današnjem času. Pač pa vzgojno deluje v tem smislu, saj organizira akcije, v katerih ljudje z množičnostjo potrjujejo svojo solidarnost.

Opozarja ljudi na soodvisnost s predavanji na različnih krajih in v raznih situacijah, razpisuje tečaje za nego bolnikov, ki se jih ljudje radi udeležujejo in v mladinskih delovnih brigadah imajo študentje zdravstvenih, socialnih in vzgojnih šol posebne naloge. Ko v raznih akcijah ljudje stopajo drug za

Največkrat gre za trenutno pomoč. Na primer nekdo z ulice pride in prosi za denar, da bi se lahko odpeljal domov. Tudi po oblačila prihajajo posamezniki. Večkrat se zgodi, da je mati z več otroki v kočljivi situaciji; oče je alkoholik in ji ne daje denarja. Seveda bo to rešilo sodišče, toda v tem trenutku brezizhodnosti prisloži na pomoč Rdeči križ.

Mednarodno sodelovanje?

Mednarodno sodelovanje je ena osnovnih karakteristik Rdečega križa Jugoslavije. Poudarjena je predvsem hitra pomoč ob elementarnih nesrečah. Liga društev RK je federacija. Vanjo se vključujejo nacionalna društva in si izmenjujejo izkušnje. Tudi Jugoslavija je bila večkrat deležna te pomoči, hkrati se je vedno odzvala na klice Lige. V mednarodnem sodelovanju gre tudi za ko-

Organizacija Rdeči križ se vključuje v UNICEF, ima pa izven nje še druge programe. Na svojih tleh ustvarja pogoje za uresničitev unicefovih programov (za nosečnice, porodnice, za pravilno prehrano).

Kolikšne in kakšne pomoči so pri nas potrebni otroci?

Naši otroci pomanjkajo v glavnem ne čutijo.

Lačni niso kot marsikje v deželah Afrike, Azije in Južne Amerike. Pomembno je, da ustvarimo pogoje za zdravo rast otrok in jih zdravstveno vzgajamo. Čim več otrok naj bi bilo deležnih oddiha na Debelem rtiču, kjer se naučijo posebne klime. Taka letovišča ima tudi OO Maribor na Pučnatu na Krku in OO Bežigrad na Vranskem.

Živa Drole

NOVO MESTO

Borci naj bodo prisotni v političnem življenju

Aprila je imela krajevna organizacija ZB Majde Šilc v Novem mestu letno konferenco.

Poročilo odbora je zajelo vso dejavnost organizacije, od njene ustanovitve pred dvema letoma. Sproti je reševal vprašanja. Posebej je bila poudarjena skrb za starejše in bolne člane organizacije. Vse bolne so v času bolezni obiskali in skromno obdarili. Vseh starejših borcev so se vsakič spomnili tudi ob novem letu.

Tej skrbi za starejše borce bo treba v prihodnje nameniti več truda, saj je med člani nekaj takšnih, ki živijo sami. Organizacija se bo glede tega povezala z Zdravstvenim dispanzerjem za borce, s Centrom za socialno delo v Novem mestu in s Komisijo za socialno delo v KS.

Glede stanovanjskega vprašanja so ugotovili, da perečih nerešenih primerov ni. V zbiranju denarja za novi muzej NOB v Novem mestu se je organizacija zelo izkazala, saj je zbrala 17.520 din prispevkov v obveznicah in gotovini. Zbiranje prispevkov je organizirala in vodila krajevna organizacija ZB sama.

V političnem pregledu so osvetlili stanje v svetu in ugotovili, da negotovi položaj zahteva povezanost in vraščenost vseh delovnih ljudi v SLO in DS. Treba je izoblikovati takšen sistem SLO in DS, da bo vsak krajan točno poznal svoje naloge v vsaki situaciji. Ker bodo borci zaradi starosti in bolezni vedno težje sodelovali v SLO in DS, morajo že zdaj oboje preprečiti s tradicijami iz NOB. Člani ZB so v SLO in DS zelo aktivni, vidno pa sodelujejo v družbenopolitičnem življenju v KS in v vseh akcijah, ki jih vodi SZDL.

V razpravi so se navzoči dotaknili vprašanja povezanosti odbora s člani, ki po njihovem mnenju ni bila najboljša, hkrati pa so tudi ugotovili, da v KS ni primerne prostora, v katerem bi lahko sklicevali širše sestanke. Živo in kritično so se lotili tudi delovanja krajevne skupnosti.

MILOŠ JAKOPEC

SPODNJA IDRIJA

V znamenju novih nalog

Občni zbor krajevne organizacije ZB Cerkno je potekal v znamenju novih delovnih nalog. Največja naloga borcev je, da izpelejo in končajo delo pri ureditvi spominske poti k spomeniku 47 padlih slušateljev 6. partijskega tečaja. Za to pot so borci že veliko prispevali v denarju in bodo tudi s prostovoljnim delom.

Prav tako so borci sodelovali pri ureditvi muzeja – oddelka NOB v Cerknem, kar bo treba še pri odpiranju novih oddelkov. Še bolj se bodo morali potruditi pri zbiranju zgodovinskega materiala. Pohvalili so osnovno šolo – spomenik NOB, ki vzorno skrbi za nadaljevanje tradicij NOB.

Menili so, da med borci in njihovimi družinami ni socialnih problemov, pač pa je veliko osamljenih, ki jim je potrebna sosedska pomoč. Tudi o zdravstveni službi, ki ima na skrbi nekdanje borce NOV, so imeli dobro mnenje.

Obvestili so borce, naj se v čim večjem številu udeležijo proslave v pobratenem kraju Rizzi pri Vidmu, ki bo 17. junija letos.

Obiskali bodo tudi garnizijo na Pivki, s katero že več let sodeluje krajevna organizacija ZB Cerkno.

JANEZ JERAM

MARIBOR

Razvili so nov prapor

Ob praznovanju osvobodilne fronte, dne 25. 4. 1979, so borci krajevne skupnosti, ki nosi ime po narodnem heroju »Slavku Šlandru« v tovarni umetnih brusov »Swaty«, razvili svoj prapor.

Denar za nakup prapora so zbrali pri delovnih organizacijah, obrtnikih in med samimi borci svojega terena.

Pokroviteljstvo nad razvitjem prapora je prevzela krajevna skupnost »Slavko Šlander«. Glavni boter prapora pa je bila krajevna konferenca SZDL »Slavko Šlander«.

Pri zbiranju sredstev so se poleg pokrovitelja in botra najbolj izkazali tisti, ki imajo na praporu posebna obeležja s trakovi.

Proslave so se med drugimi udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij in krajevnih skupnosti, kot tudi zastavonoše iz drugih skupnosti.

Poleg slavnostnih govornikov, predsednika krajevne konference SZDL in predsednika krajevne organizacij ZB NOV so proslavo popestrili še s kulturnim programom.

PETER ŠTEFANC

Spomenik devetnajstim žrtvam v Ilovcih

LJUTOMER

Pomnik ob rudniškem jašku

V Ilovcih pri Ljutomeru je okupator pred 34. leti umoril devetnajst domačinov v rudniškem jašku. Člani ZB in ostale krajevne politične organizacije Ilovca so počastile spomin na ta dan. Poleg kulturnega programa je delegacija odnesla venec k spomeniku, najmlajši pa so prižgali sveče.

Da bo poznejšim rodovom še bolj ostal v spominu dogodek na najtežje dni, ko je ugasnilo devetnajst življenj v rudniškem jašku, so tik ob spomeniku jašek obnovili.

Na spomeniku pa je zapisano: »Ob tresku bomb in dimu, ki duši v krik groze, solzah, bolečinah, ugaša v jami devetnajst življenj.«

S. Feuš

LENDAVA

Izbor najboljših

V okviru 30-letnice vzgoje mladih za SLO je bilo v Lendavi občinsko izbirno tekmovanje najboljših ekip. V znanju iz prve pomoči in zgodovine NOB, metanju bombe, streljanju in topografiji se je pomerilo 15 ekip.

Po končanem tekmovanju je bila pred osnovno šolo »Drago Lugarič« v Lendavi krajša slovensnost, na kateri so razglasili rezultate in podelili priznanja in nagrade. Med šolskimi ekipami je prvo mesto osvojila ekipa osnovne šole Dobrovnik, v OO ZSMS je prvo mesto pripadlo turniškim mladincem, izmed ekip ŠKC Lendava pa je prvo mesto pripadlo ekipi iz mlajših letnikov. Na slovesnosti, katere so se udeležili borci in mladina, je govoril predsednik občinske konference SZDL Vinko Svetec. Za dolgoletno delo na tem področju so prejeli priznanja: Franjo Bobovec, Pavel Miholič in Anton Sep.

TEKST in FOTO:
JOŽE ŽERDIN

30 let vzgoje mladih za SLO

BRKINI

Ob 35-letnici nacističnih zločinov v Brkinih

Kar tri brkinske krajevne skupnosti (Harije, Podgradin, Pregarje) praznujejo svoj krajevni praznik v spomin na 18. maj 1944, ko so nacistični zločinci (nemški in italijanski esesovci, vojaki 136. nemškega polka in slovenski domobranci iz Ilirske Bistrice) zagrešili največji zločin na brkinskem območju in enega izmed najboljsežnejših v Sloveniji, saj so tedaj požgali šest vasi in v njih pobili 69 ljudi, večino so polili z bencinom, jim prestrelili noge in jih žive sežgali.

V tedanjem brezobzirno okrutnem pobijanju, ko je gorela v plamenih najplemenitejša kri brkinskih upornih ljudi, je bilo pobitih:

V Tominjah 33, v Zajelšju pa sedem ljudi (KS Harije), v Podbežah 24 ljudi (KS Podgradin) in na Gabrku in Pregarju (KS Pregarje) pet ljudi.

Med žrtvami je bilo 11 ljudi starejših kot 70 let in šest otrok ter mladoletnikov.

Najstrašnejše smrti je umrl Rudolf Mavrič iz Podbež. Uspelo mu je pobegniti iz goreče Štefanove lope, kamor so ga bili esesovci stlačili skupaj s 17 vaščani, jim prestrelili noge, polili z bencinom in jih skupaj z lopo zažgali. Med begom je nesrečni Mavrič gorel kot živa plamenica. Izprijeni esesovci pa so njegov beg spremljali s sadističnim krohotom in ga za zabavo obstreljevali z mitraljezi ter ga še večkrat ranili. Dve uri kasneje je v strahotnih bolečinah izdihnil potem, ko so mu domačinke v Brsnicah potešile žejo z vodo iz tamkajšnjega izvira. Tudi druge žrtve so umivale v nepopisnih bolečinah. Po zločinu pa so hudo trpeli tudi preživeli vaščani ter vasi, saj so jih nacisti preganjali kot divje zveri tja do novembra 1944.

Zato bodo ostali spomini na njihovo trpljenje nepozabni tako za sedanjo kot za prihodnje generacije. In da se nekaj podobnega ne bi nikoli več ponovilo, praznujejo zlasti ljudje v Tominjah, Zajelšju in Podbežah pa tudi drugod vsa povojna leta 18. maj v spomin na dan najhujšega trpljenja svojih dragih.

V zadnjih letih pa organizirajo na svoj praznik žalne slovesnosti s spominskimi govori in počastijo spomin padlih z vencem ter cvetjem pri spomeniku in na kraju, kjer so bili pobiti.

Tako bodo praznovali tudi letos v soboto, 19. maja v vseh prizadetih vaseh.

Maks Zadnik

JESENICE

Delovanje sveta za oživljanje tradicij NOB

Pri občinski konferenci SZDL Jesenice od junija lanskega leta deluje svet za ohranjanje in oživljanje tradicij NOB in spomeniško varstvo. Pokazala se je nujna potreba po uskladitvi dela med organizacijami in društvi. V pravo in izvedbo številnih proslav je bilo vključenih veliko občanov, premalo pa je bilo izvenšolske mladine. Zgodovinski krožki na šolah so bili zelo aktivni. S tem, ko se mladi spoznavajo z našo zmagovito preteklostjo, gojijo pri sebi zavest in ponos na svoj narod.

Da bi se ta dejavnost še uspešneje razvijala, si svet prizadeva, da bi pri vseh krajevnih odborih za to delo ustanovili koordinacijske odbore. Ti so lahko najbolj povezani z občani in vedo za vse spomenike, obeležja in potrebe prebivalcev v tem pogledu. Svet si prizadeva, da bi čimprej sklenil družbeni dogovor o urejanju in vzdrževanju spomenikov in spominskih obeležij NOB. Osnutek je pri občinskem odboru ZZZB NOV že pripravljen.

Dalje svet sodeluje pri akciji za poimenovanje nekaterih šol in želi, da bi se v okviru muzeja železarne in muzeja delavskega gibanja zbralo čim več zgodovinskih podatkov o delavskem gibanju in NOB na tem območju.

BRANKO BLENKUŠ

LENDAVA

Civilna zaščita

V lendavski občini ocenjujejo, da je civilna zaščita na območju občine organizirana v smislu veljavnih predpisov. Več kot 10 odstotkov prebivalcev občine je razporejenih v enote civilne zaščite, enote in štabi pa so ustanovljeni v vseh organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih. Trenutno so najbolj usposobljene enote prve pomoči in gasilske enote. Da bi z obrambnimi pripravami in delovanjem civilne zaščite seznanili čim več ljudi, organizirajo vsako leto predavanja za nerazporejeno prebivalstvo z ustreznimi filmi. Tudi v letošnjem letu bodo vsemu temu namenili vso pozornost.

JOŽE ŽERDIN

KODELJEVO

Nikdar prestari za obrambo

Odbor krajevne organizacije ZRVS Kodeljevo je imel v zadnjih dveh mesecih več sestankov, na katerih so ocenili usposabljanje rezervnega starešinskega kadra za lansko leto in priprave za izvajanje letošnjega programa. Junija bo odbor ocenil uspeh letošnjega programa. Čeprav gre vse po načrtu, več kot dvajset starešin so predlagali za napredovanje v činu, pa se doslej na odboru še niso mogli zediniti, kaj storiti s tistimi posamezniki, ki ne prihajajo na seminarje za usposabljanje in se sploh ne opravičijo.

Jože Vidic

POLJUBINJ

Tam na razpotju

Kot vsako leto, so se tudi bo letošnjem 5. maju zbrali domačini, borci in aktivisti ob spomeniku na razpotju za vasjo Poljubinj, kjer je pred 35 leti omahnilo v smrt sedem talcev – domačinov. Posebno obležje dajo vsako leto tej slovesnosti učenci tretjih razredov osnovne šole iz Tolmina, ki imajo pokroviteljstvo nad tem spomenikom. Dogodek tistega strašnega dne je v nekaj stavkih orisala tovarišica Pavla Leban: »Čeprav so tedaj češnje in jablane vse naokrog bogato cvetele, je bil to za Poljubince najbolj črn maj. Nemci so obkolili vas, z naperjenimi puškami so zgnali vse ljudi pod vaško lipo. Spraševali so jih, kje so partizani in kdo dela zanje. Odgovor vaščanov pa je bil – molk! Razjareni so izmed domačinov izbrali sedem mož in jih odgnali po stezi za vasjo. Še zadnjikrat so se ozrli Lamjanov Tone, Balantač, Testen in Cudrov oče, Košček Franc, Rudolf Gregorčič in Perinov Zefek. Na razpotju so jih nemške krogle pokosile.« Enota JLA je v počastitev žrtev izstrelila častne salve. Otroci pa so izvedli program pevskih in recitacijskih točk. Za tem je bil v Poljubinju ob veliki udeležbi krajanov od blizu in daleč pravi partizanski miting, ki sta ga pripravila enota TO in KS. Vse udeležence, zlasti pa teritorialce je v imenu KS in družbenih organizacij pozdravil tovariš Peternej. Rezervni kapetan Ivan Rutar pa je v govoru posebno poudaril tesno sodelovanje med armado in ljudstvom.

Mira Pagon

ŠKOFJA LOKA

Spominski pohod na Blegoš

V nedeljo 6. 5. 1979, so PD Sovodenj, Gorenja vas in Žiri organizirala ob dnevu zmage pod pokroviteljstvom Ob SZSS Škofja Loka 31. spominsko-rekreativni pohod. Letošnji pohod je potekal v znamenju praznovanja letošnjih jubilejev – 60 let KPJ, SKOJ, naprednih sindikatov, ženskega gibanja in 40-letnice ustanovitve CK KPJ. Pri postojanki je bila ob 11. uri proslava v počastitev dneva zmage, ki so jo pripravili pionirji in člani društev. Slavnostni govornik je bil predsednik komisije za šport in rekreacijo pri Ob SZSS Škofja Loka tovariš Janez Krajnik. S proslave so tovarišu Titu poslali pozdravno brzojavko.

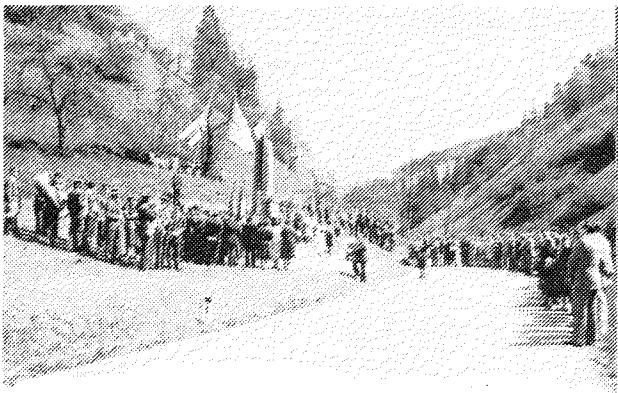
MARIJA HRIBAR

SLOVENSKE KONJICE

Tudi invalidi so delavni

Društvo invalidov v občini Slovenske Konjice združuje 850 članov, ki delajo v osmih pododborih. V letu 1977 so razvili občinski društveni prapor, v lanskem letu pa je razvil svojega tudi pododbor na Jerneju. Že tretje leto je predsednik društva prizadevni tovariš Alfonz Martič, ki je tudi član ZB NOV. Odbor vsako leto pripravi za člane več izletov na morje in razne kraje, pomembne iz NOB in starejše zgodovine. Bolne člane obiskujejo v bolnišnicah in na domovih in jih ob novem letu tudi obdarijo. Ob smrti članov poskrbijo za primerno slovo in nudijo denerno pomoč socialno ogroženim svojcem umrlih. Tudi v letošnjem letu pripravljajo več izletov, udeležili pa se bodo tudi republiške proslave na Ostrem vrhu 4. julija. V Slovenskih Konjicah imajo svojo društveno pisarno, v kateri dela vsako sredo od 10. do 13. ure društveni tajnik.

JULKA TAJNIKAR

Fani Tušar iz Čela pri Cerknem so odkrili spominsko ploščo

SPODNJA IDRIJA

Odkritje spominske plošče

V nedeljo, 6. maja, so na kraju, kjer so v zadnji nemški ofenzivi v marcu 1945 umorili skojevko Fani Tušar iz Čela pri Cerknem, odkrili spominsko ploščo. O liku vestne in pogumne skojevke je govorila članica mladinske organizacije v tovarni Eta v Cerknem. V zadnji nemški ofenzivi so pri Molovih pri Čelu Nemci vdrli v hišo. V preiskavi so v bližini našli zapiske. Vse v hiši so prisilili, da so se podpisali in ugotovili, da so to zapiski skojevke Fani Tušar. Zaprlj so jih v hišo, Fani pa so mučili in jo potem v bližini ob potoku umorili. Našli so jo šele po osvoboditvi. Slovesnosti ob odkritju spominske plošče se je udeležila velika množica domačinov in nekdanje članice SKOJ na Cerkljanskem, ki žive izven domačega kraja. Delegacija ANPI iz pobratene Rizzi pri Vidmu ter številni člani ANPI iz tržaške porajine so ta dan obiskali Cerkljansko. Zbranim sta spregovorila predstavnika ANPI za tržaško pokrajino, ki sta med drugim povedala, da je sodelovanje nekdanjih borcev NOV z obeh strani meje že dalo dobre rezultate.

JANEZ JERAM

KRANJ

Finalno tekmovanje klubov OZN v Kranju

V soboto, 12. maja 1979, se je v dvorani delavskega doma v Kranju odvijalo finalno tekmovanje osnovnošolskih in srednješolskih klubov OZN. Letošnjega tekmovanja klubov OZN se je udeležilo 190 klubov iz 40 občin. Na kranjskem finalu so se med seboj pomerile ekipe, ki so v dotedanjih izločilnih tekmovanjih dosegle najboljši uspeh: ekipe klubov OZN OŠ Ajdovščina in klub OZN OŠ Miha Pintar Toledo iz Velenja. Srednješolske ekipe pa sta zastopali ekipe klub OZN Gimnazije Črnomelj in klub OZN Murska Sobota. Tematiko vprašanj so črpali iz letošnjih jubilejev. Po precej izenačenem boju med ekipami smo dobili nova zmagovalca letošnjega tekmovanja; to sta klub OZN OŠ Ajdovščina ter ekipa kluba OZN Murska Sobota. Nagrade in priznanja je vsem tekmovalcem podelil tovariš Matjaž Kos, predsednik republiškega centra klubov OZN.

Tekst in foto:
Žiljo Filipčič

Z letošnjega tekmovanja klubov OZN

LJUBLJANA

Po poteh Dolomitskega odreda

Letošnji že tradicionalni podhod »Po poteh Dolomitskega odreda«, ki se bo začel 25. maja ob 8. uri pred OŠ Janeza Kalana na Katarini, je posvečen 60. letnici KPJ, SKOJ, revolucionarnih sindikatov, dnevu mladosti, in prazniku KS Trnovec-Topol. Za to bodo mladi, ki se bodo udeležili tekmovalnega dela in manifestativnega na svoji poti obiskali objekte in spominska obeležja pomembne iz NOB in sicer: vasico BELO kjer je spominsko obeležje narodni herojini Likizi Jančar-Majdi, ki je tu padla 19. marca 1943, Gavgarjevodomacijo v Zirovnikovem grabnu, kjer je od jeseni 1942 do spomladi 1943 deloval CK KPS, Osredok kjer je deloval IO OF Slovenije, spomenik padlim borcem na Katarini in prizorišče poslednjega boja 1. bataljona Dolomitskega odreda v Belški grapi. Organizatorji in mladi pričakujejo, da se bodo pohoda ter začetne in zaključne slovesnosti udeležili borci in aktivisti, ki so med vojno delovali na območju Dolomitov in skupaj z mladimi obudili spomine na prehojeno pot in počastili pomembne politične jubileje.

Zdravko Vidrih

TRBOVLJE

Zavest rezervnih vojaških starešin

Za RVS letos ni presledkov v njihovem delu. Pred dnevi so zaključili občinska in področna tekmovanja osnovno – in srednješolske ter delavsko-kmečke mladine, prirejena v počastitev 30-letnice organiziranega pouka obrambne vzgoje mladine. Sedaj se pripravljajo na izvajanje programirane strokovne vzgoje in idejnopoličnega izobraževanja RVS po letošnjem obveznem učnem načrtu. V začetku aprila so se predstavniki občinskih konferenc ZRVS v Revirjih in člani komisij RK ZRVS Slovenije na peti seji medobčinskega sveta ZRVS Zasavje v Hrastniku pogovorili o izvajanju skupnih nalog regijskega pomena in o akcijah v okviru proslavljanja letošnjih jubilejev. Velik poudarek je bil na akciji Nič nas ne sme presenetiti, v kateri imajo RVS številne konkretne naloge. Podali so kratek pregled dosedanjega dela medobčinskega sveta ZRVS Zasavje in poudarili še tesnejše sodelovanje in dogovarjanje. Razjasnili so še več neurejenih vprašanj. Stekla je skupna akcija za pomoč žrtvam in prizadetim ob potresu v Črnogorskem primorju, v kateri so se že angažirali tudi RVS in v polni meri znova izkazali svojo solidarnostno zavest.

RUDI MATKO

TURNIŠČE

Želimo si še takih srečanj

Odbor za ljudski odpor in družbeno samozaščito osnovne šole »Stefan Kovač« Turnišče je pripravil obrambni dan, ki je potekal v okviru akcije ob 30-letnici organizirane vzgoje mladine za SLO. V akcijo so se vključili vsi učenci, prosvetni delavci, člani zveze rezervnih vojaških starešin, mladi iz OO ZSM Turnišče in Planika ter gasilci. Vaja je uspela, saj je bila strokovno dobro pripravljena. Ob koncu so izrazili željo, da bi podobna srečanja še priredili.

J. Ž.

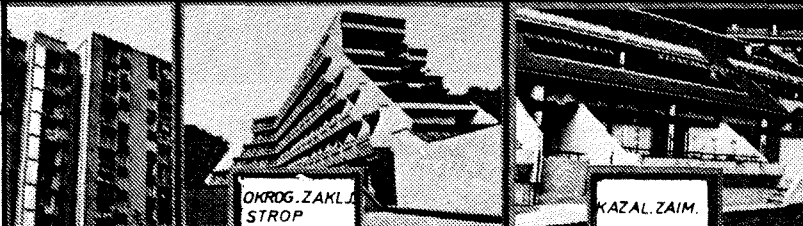
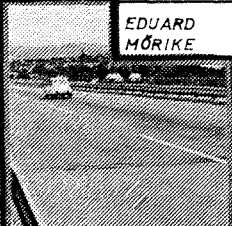
IZLAŠKI BORCI VABIJO

Združenje borcev NOV Izlake uresničuje svoj sklep, ki smo si ga zadali že pred leti, da zgradimo zdravstveno ambulanto kot spomenik padlim borcem v NOV in žrtvam fašizma na Izlakah. V ta namen že več let zbiramo sredstva, med drugim tudi z prirejanjem tradicionalnih tombol. Tako tudi letos prirejamo takšno tombolo v nedeljo, 27. maja s pričetkom ob 14. uri, na katero vabimo vse borce in ostalo prebivalstvo, da obiščejo to našo prireditev. Obiščite nas, ne bo vam žal.

ZB NOV
Izlake

ŠTEV. »202«

Obilo sreče pri reševanju križanke vam želita uredništvo in uprava TV-15.

			PAVO NURMI	ATOM Z ELEKTRČNIM NABOJEM	RIMSKI PESNIK	NOVO, NOVOST	NESMRTNOST	RENIJ							
			RAVEN								AMERICIJ	TELEVIZIJA			
	OPUS		ROPARICA IZ RODU MAČK									100 M ²			
				TONOVSKA LESTVICA				PRIJETEN OKUS						TESLA	
KONFLIKT				KRAJ PRI ŠMARJAH				LJUDSKA PRITRDLNICA						ALFRED NOBEL	
					VELIKI TRAVEN						AVSTRIJSKI HOK. KLUB				
INVENTURA					MIŠICA						POKRAJINA V INDIJI				
			RIBIŠKA MREŽA			DRŽAVA V INDOKINI				ESTONCI					
KRATICA ZA LIMITED			EXEMPLI GRATIA			N. IGRALKA (EVA)				IVO DANEV					
DEL VOZA				ŠPANSKI NOGOMETAS				IMPRESIJA						APARAT	REKA V NEMČIJI
				EG. SVETI BIK											
NAVADA					KRADLJIVEC								SAMARIJ		
					KRATICA ZA RECIPE			VERDIJEVA OPERA					SPISI		
NIKOLA TESLA			PUJS					NIKOLAJ ČEREPNJIN			IME VOHUNKE HARI				
			DRAGUTIN NEUMANN					ARABSKI ŽREBEC			MESTO V ČILU				
SIN TEBAN. KRALJA LAJA						SKRIVNOST							TEKOČINA V ŽILAH		
ROD, PLEME					EXEMPLI CAUSA	MUSLIMAN. M. IME	ZVEZDA V OZVEZDJU ORLA						ZVOK		
													RIMSKA ŠT. PETSTO		
RADIUS		ODDELEK		EDUARD MORIJE			GOSPODAR. ZVEZA VZHODNOEVRO. DRŽAV	OZEK KOS BLAGA	ŠPANSKO M. IME	VRSTA PLESNJ					
VISOKA IGRALNA KARTA										BENVENUTO CELLINI					
										VEZNIK					
LATINSKI PREDLOG					KILA										
					LESEN GRAD. ELEMENT										
BOKA KOTORSKA													KAZ. ZAMEK		
LATINSKI VEZNIK						SLAVKO OSTERC	OZ. ZAMEK			KUTINA					
							TRST			ANTON VODNIK					
NOBELIJ				NEMŠKI FILOZOF				OBLIKA KARATEA							
								TONA							
ORANJE															

**Nagradni kupon
štev. »202«**

Priimek in ime _____

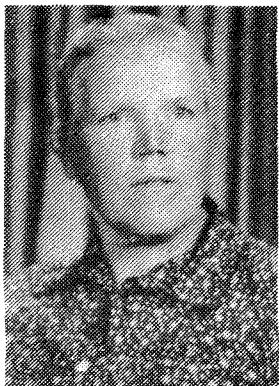
Točen naslov _____

Pošta _____

[illegible]

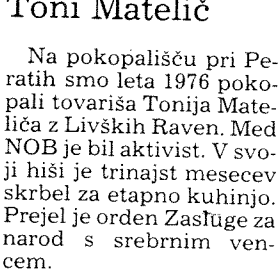
Jože Rankel

Predvojni revolucionar, nosilec partizanske spomenice, vzgojitelj in družbenopolitični delavec se je rodil v Litiji. Postal je član KPS v Kočevju leta 1939. Po kapitulaciji Jugoslavije je bil med prvimi organizatorji NOG. Med vojno je opravljal razne odgovornosti na Kočevskem, bil v koncentracijskem taborišču, udeležil se je pohoda 14. divizije itd. Po vojni je največ delal v šolstvu.

Pavla Levstik

V januarju smo na pokopališču v Laškem potoku pokopali eno od partizanskih mater Pavlo Levstik iz Travnika. V NOG se je vključila leta 1942 in postala aktivna sodelavka OF. Vsa njena družina je sodelovala v NOV. Pavla je bila tudi aktivna sodelavka AFŽ, tudi po vojni. Za sodelovanje v NOB je prejela odlikovanje.

Toni Matelič

Čez šest mesecev smo na istem pokopališču pokopali njegovega sina, tudi **Antona Muniha**, v starosti 49 let.

Jože Urbančič iz Poljan
Rudi Pavlič iz Gornjega Gradišča
Franc Jerina iz Občice
Franc Medic iz Kočevskih Poljan
Mirko Šonc iz Kočevskih Poljan
Jože Šenica iz Suhorja
Anton Šenica iz Suhorja
Jože Pakar iz Dolenjskih Toplic
Jože Šporar iz Podhoste
Franc Novina iz Suhorja
Ignac Osana iz Dolenjskih Toplic

Vsi so bili aktivni borci in aktivisti od leta 1942.

IRK TREBNJETEHNIKA – LJUBLJANA n. o. sol. o
Industrija gradbene keramike Trebnje**SINTER**keramične ploščice
IGK

Sinter keramične ploščice se izdelujejo po povsem novem tehnološkem postopku suhe priprave surovine in suhega istočasnega stiskanja surovine (mase) in glazure, ter žganja na zelo visoki temperaturi do 1150° C, ki daje izdelku vrsto posebnih lastnosti:

- Izredno trdoto in odpornost glazure
- Izredno upogibno trdoto
- Odpornost na vremenske vplive, temperaturo sonca, ter popolno odpornost na mraz
- Odpornost na kisline in luge

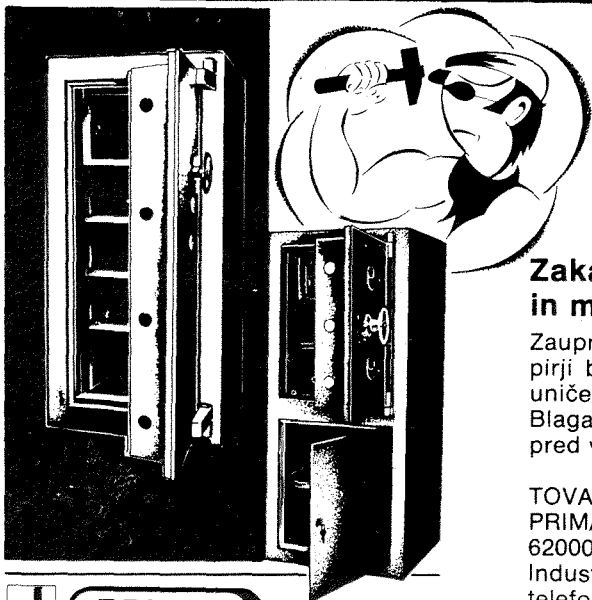
- Odpornost na mehansko obrabo

- Uporabnost

6–7 po MOSH lestvici
300–400 kp/cm²
upijanje vode
1–3%
ustreza JUS, po naročilu izdelujemo popolno kislinsko odporne ploščice
zaradi izredne trdote in debeline plasti glazure je le-ta skoraj neuničljiva
– za zunanje in notranje oblaganje
– za tla in fasade
– za industrijo in gospodinjstva
– za balkone in terase
– za posebne namene (nedrseče ploščice)
– glazirane in neglazirane v naravni rdeči in črni barvi
– gladke in nazobčene
200 × 200 × 10 in 100 × 200 × 10 mm kalibrirane v 5 nazivnih področjih +0,4 mm

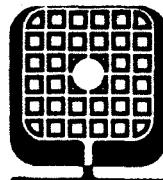
Izvedba:

Dimenzije:

**Zakaj nemirno spanje
in mučne sanje?**

Zaupni dokumenti in vrednostni papirji bodo zavarovani pred krajo in uničenjem.
Blagajni BA-2 in BA-4 sta zaščiteni pred vlomom in požarom.

TOVARNA KOVINSKE OPREME
PRIMAT
62000 MARIBOR
Industrijska c. 22,
telefon: (062) 28-641,
telex: YU 33-178

agroobnova

61001 Ljubljana • Slovenčeva 93 • Jugoslavija

**AGROOBNOVA
TOZD gradnje**LJUBLJANA, SLOVENČEVA 93
Telefon 344-461

- a) Graditev vsakovrstnih:
 - poslovnih objektov družbenega standarda za trg,
 - industrijskih objektov, objektov živilskopredelovalne industrije, objektov za proizvodnjo močnih krmil, hladilnic, silosov in skladišč,
 - kmetijskih gospodarskih objektov in kompletnih proizvodnih centrov.
- b) Izvajanje nizkih gradenj – cest s pripadajočimi cestnimi objekti, ureditev okolice, kanalizacij, vodovodov in drugih komunalnih instalacij:
1. adaptacije obstoječih objektov,
2. opravljanje vseh potrebnih zemeljskih del za osnovo nasadov in melioracij na podlagi načrtov,
3. pomoč pri določanju in organiziranju primernih kompleksov za skupno obnovo sadovnjakov in vinogradov ter nudenje strokovne pomoči glede načina obnove in izbire primernih podlag in sort,
4. opravljanje geometrijskih posnetkov zemljišč in izdelovanje ustreznih načrtov za obnovo vinogradov in sadovnjakov, za opravljanje melioracij ter za gradnjo naprav za vodno preskrbo v vinogradih in sadovnjakih,
5. opravljanje prevoznih uslug in izposojanje gradbene mehanizacije,
6. organizacija in izvedba inženiring poslov v gradbeništvu,
7. organizacija in izvedba del nizkih gradenj, opravljanje remontnih in servisnih uslug gradbene mehanizacije in izdelava rezervnih delov.

sozd
moda
o.sol.o. ljubljana mačkova 2-IV

Trgovinske delavne organizacije:

- ELITA – Kranj,
- MANUFAKTURA – Nova Gorica,
- TKANINA – Ljubljana in
- VOLNA – Ljubljana

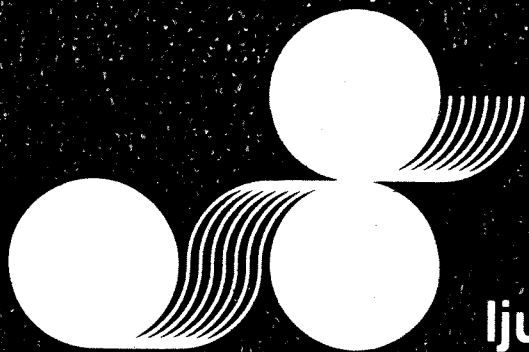
nudijo v svojih modnih prodajalnah bogato izbiro tkanin, ženske, moške in otroške konfekcije, pletenin, perila, zaves itd.

labod

TOVARNA LABOD NOVA GORICA

**Proizvodni
program:**

- moške srajce
- ženske bluze
- moška in ženska težka konfekcija

**slovenske
železarne
Ljubljana**

PROIZVODNI PROGRAM

ŽELEZARNA JESENICE – Proizvaja debelo in srednjo pločevino; hladno valjane trakove in pločevino v raznih kvalitetah: konstrukcijska, globoki vlek, dinamo, nerjavna; vlečeno, luščeno in brušeno jeklo; valjano in vlečno žico v različnih kvalitetah in površinskih obdelavah; hladno oblikovane profile, ograje za avtoceste in vratne podboje; žične proizvode: žičnike; elektrode, žico in praške za varjenje; vrvi iz patentirane žice, jeklen pesek; tehnične pline: kisik in argon; diske za poljedeljske stroje; opaze za gradbeništvo.

ŽELEZARNA RAVNE – Proizvaja toplovaljane in kovane profile; vlečeno, brušeno in luščeno jeklo v vseh vrstah kvalitetnih in plemenitih jekel; jeklene odlitke, industrijske nože, orodja in krožne žage za obdelavo jekla, kovin in lesa; pile, vzmeti, pnevmatske stroje in orodja, valje za hladno valjanje jekla in kovin, pilger valje, univerzalne in kovaške ekscentrične stiskalnice delovnega pritiska od 160 do 1200 Mp.

ŽELEZARNA ŠTORE – Proizvaja toplovaljane profile ter vlečne in brušene palice v vzmetnih in ostalih kvalitetnih vrstah jekla, specialno surovo železo za livarne; ulitke iz sive in nodularne litine, litoželezne valje, konti lite profile, industrijske gorilce in traktorje 42 PS po licenci Fiat.

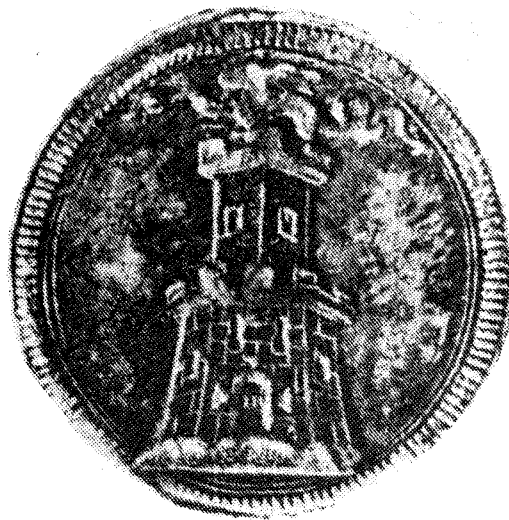
TOVARNA VERIG LESCE – Proizvaja verige za široko potrošnjo, tehnične in sidrne verige, opremo za verige, snežne in zaščitne verige za vozila, kovinske in lesne vijake, hanger vijake, razcepke, kovice, odkovke in stiskalnice.

PLAMEN KROPA – Proizvaja matične, nastavne in sponke vijake za splošne namene, matične in nastavne vijake srednjega razreda, matice in kovice.

TOVIL LJUBLJANA – Proizvaja vijake za kovine in za pločevino z ravnim in križnim utorom, samorezne vijake, vijake za les in kovice.

ŽIČNA CELJE – Proizvaja razna žična pletiva, tkanine, mrežaste armature in predfabrikate, gabione, vibracijska sita in mreže za rudarstvo, žične transportne trakove, vzmeti, žične vložke in drugo žično konfekcijo.

METALURŠKI INTITUT LJUBLJANA – Raziskuje na področjih priprave mineralnih surovin, surovega železa, proizvodnje jekla, barvne metalurgije, livarstva, termične obdelave in plastične predelave jekla in kovin. Opravlja kemijske, metalografske in fizikalne analize.

Komunalno podjetje Ljubljana

Povšetova 6 61000 Ljubljana telefon 322-256

TOZDI-i

JAVNA HIGIENA

RAST

ŽALE

JAVNA RAZSVETLJAVA

ŽIVILSKI TRGI

KOMUNALNE GRADNJE

DIMNIKARSTVO

PROIZVODNJA KOMUNALNE

OPREME

REMONT

PROJEKTIVA

DELOVNA SKUPNOST

SKUPNIH SLUŽB

DELOVNA SKUPNOST

DRUŽBENI STANDARD

Karel Leskovec:

Vojakova
usoda

7

Po dolgem času, si je tisti večer privoščil nekaj kozarčkov žganja. V poznih večernih urah, ko je odhajal proti domu, bi od radosti najraje zavpil tako naglas, da bi ga slišali vsi, ki so dremali v svojih bajtah. Klobčič dogodkov, ki je bil še pred nekaj urami tako nevarno zamotan, se je zdaj z veliko hitrostjo jel razmotavati. Tisto noč Bilič ni zatisnil očesa. Najprej je razkril veliko in radostno novico doma, potem pa jo je mahnil k svojim poznanim in sorodnikom. Že ponoči se je zadržal odločil, da čim prej sede na vlak in je mahne naravnost v Ljubljano, poišče Franjo in druge, da jim razdane svoje tegobe. Že drugi dan zvečer je s svojim prijateljem sedel na vlak in se odpeljal proti Ljubljani. Prijatelja, je popeljal s seboj, zato, da bi tudi on povedal, potem ko se vrne kaja je videl in slišal. Tako se je zaprl krog dogodkov in Bilič se je tistega zimskega dopoldne znašel v moji sobi. Kot, da se je s tem, otrese težkega bremena, ki ga je pritiskalo k tlom, se je razgibal in se počasi vračal tisti Bilič, ki smo ga nekdanje poznali. »Kako pa z nogo,« sem ga vprašal, ker sem kar vedel, da ni poskrbel za nič. »Ja« jo je stegnil po podu, in se z obema rokama prijel za koleno. »Ja, takale je. Malo kriva, drugače me pa ne boli. O nekakšni invalidnosti ni niti govora!« Kot sem dejal! Potem, ko je prišel iz zapora, mu niti ni padlo na pamet, da bi take reči uveljavljal. Bal se je pisarni in je vse odlagal. Zvečer ko se je vrnil nazaj v Bosno, je že nesel s seboj vse potrebne izjave o tem kako je bil ranjen. No, pa kljub temu ni šlo vse gladko. Šele drugo leto, ko je prišel na proslavo brigade in ko so se še naši časopisi razpisali o njem, je dobil zadoščenje.

Ko se je tistega večera Bilič odločil, da se popelje v Ljubljano, ga je venomer pri srcu nekaj stiskalo, in mu šepetalo, kaj če so ga tudi tu vsi pozabili, ali ga pa preprosto po tolikih letih nobeden ne bo poznal. V to, o čemer je razmišljal vso pot je veliko bolj verjel, kot pa v tisto kar se je v resnici zgodilo. Nič čudnega ni bilo če je, po vsem tem kar je preživel tako razmišljal. Saj ga v tem času, v domačem kraju nihče ni niti povohal, kaj šele da bi ga se kdo spomnil kot nekdanjega borca. Saj sam sebi ni verjel, da je to res, kar se dogaja okrog njega. Z vsakim, s komer je trčil skupaj, se ga je spomnil in ga poznal. »Kakšen velik osel sem bil, da nisem tega prej napravil,« si je očitil in se s pestjo tolkel po osiveli glavi. Kot da sem prejšnji teden šel iz bolnice, mi je Franja pripravila vse originalne dokumente iz tistih časov. Seveda je šele zdaj zvedel da ima njegova brigada vsako leto srečanje in, da ga odslej naprej, ker vemo kje je, lahko pokličemo.

Leto je prišlo naokrog. Prešernova brigada, je imela svojo veliko slavo sredi julija na Zirovskem vrhu. Že dan poprej je Bilič prišel z svojim spremstvom. Dva avtomobila sta že zgodaj jutraj zabrenčala pri vikendu na Zaplani. Sedem jih je pripeljal s seboj. Poleg svojega sina inženirja, še bratranca in prijatelje. Naj vsi vidijo in slišijo, kje se je Bilič pretepal med vojno in koliko iskrenih prijateljev ima v brigadi. Zares so imeli kaj videti. Bilič, od pričakovanja velikega dogodka ni zatisnil očesa celo noč. Kot nekdanj na položaju, je budno hodil okrog hiše in nestrpno čakal, kdaj se bo rodil novi dan, posijalo sonce in da bo nekdo rekel: »No pa gremo.« Tako je dočkal svoj veliki dan, ki ga je imenoval največja usoda in srečnega. Zirovski vrh je v jutranjih urah zgledal kot, da ga je nekdo v prejšnjih dneh čistil in umival. Vse se je lesketalo v jasnem sončnem dnevu. Daleč naokrog so se v modrikastem soju lesketali hribi in planine. Kot na mravljišče so iz

vseh strani plezali ljudje proti vrhu hriba, kjer so po smrekah in drogovi v rahlem vetru vihrale zastave.

Bilo je kot bi ga kdo s padalom spustil v nepoznani svet. Obračal je glavo in z očmi tipal po obrazih, ki so se vrteli okrog njega. Ljudje so si stiskali roke, se kot izgubljeni otroci objemali, in veselo regljali eden v drugega: Bilič pa kot da se je prvič v življenju znašel v tej sredini. Nihče ga ni poznal. Nihče ni dregnil vanj in ga vprašal odkod in po kaj je prišel na proslavo. Ni čudno, da ga ni nihče spoznal. Tudi tisti dopoldan, ko je stopil na prag mojega stanovanja, se je zgodilo enako. Tudi jaz ga nisem spoznal, vse dokler ni spregovoril. Okrog velike košate smreke se je zbralo veliko starih partizanov. Tam je stal Dule, eden prvih komandantov Prešernove, vedno priljubljen pri svojih borcih. Besede so kot dež v nevihti deževale. »Kje je ta, kje je on.« Tudi jaz sem dregnil vmes s čisto določenim namenom. »Ali kdo pozna Biliča? Se ga kdo spominja?« sem vprašal. »A. Biliča. Kje pa je, ali je še živ.« je kot po rafalu usekalo nekaj glasov hkrati. »Tu je med nami,« sem na vso moč zavpil. Pogledi so kot iskre tipali po obrazih. »Tukaj je med nami,« sem pokazal nanj, ki je stal tik ob debeli debele smreke. »Bilič si res ti!« je vzkliknila Ančka, ki ga je prva spoznala in kot bi hotela poleteti je zakrtila z obema rokama. Kot, da se je odprla vodna brana so planili k njemu. Segali so mu v roko in ga kot zgubljenega sina objemali. Bilič pa kot, da ne ve kaj se pravzaprav dogaja. Zdjaj so se mu že drugič odkar je prišel v Slovenijo, zaiskrile solze po razbrzdanem obrazu. Tako toplo in tovariško srečanje po tolikih letih ga je tako zelo ganilo, da nekaj časa ni mogel spraviti iz sebe niti besede. Vse se je obrnilo tako veselo in prijetno, saj skoraj ne bi mogel verjeti, da je vse to res. Koliko sreče se je kar naenkrat zgornilo nanj. Globoko je dihal in s polnimi pljuči zajemal sveži planinski zrak. Pogledoval je po znanih hribih in dolinah in vem, da je videl sebe in svojo četo nekje v koloni, ali pa kje na položajih v vojnem času. Kot, da je sveži veter, ki je rahljal topli poletni zrak raznašal novico, da se tovariš Bilič zopet vrača med svoje Prešernovce. Tudi zdaj ni šlo brez tistega dogodka na mitingu v Davči. »No, Bilič, čeprav si se tako upiral smo te le spravili na ples,« se je oglasila Anča s svojim nežnim in piskajočim glasom. Bilič pa: »Osel sem bil, ko sem se takim rečem upiral.« Vse do popoldanskih ur se je Bilič vrtel med svojimi nekdanjimi partizani. Šele zdaj je lahko občutil da noben spomin nanj ni zbledelel, da so ga prav tako sprejeli v svojo sredino kot nekdanj v njegovi četi. Drugi dan, se je v časopisu »Delo« pojavil članek, ki je bil posvečen njemu. Čez nekaj dni še drugi, ki ga je napisala doktorica Franje. Zdjaj ni več živel v svoji lastni senci. Posijalo je sonce, in Bilič je oživel, postal je prav tak kot nekdanj, čeprav osivel in z razbrzdanim obrazom. Prijatelji, ki so bili z njim, kot žive priče boja, so svojim vaščanom lahko povedali kakšen komandir in kakšen borec je bil tovariš Bilič.

»Moj drugi dom dragi tovariši, je v Sloveniji, in med Prešernovci!« je povedal preden je zapustil Zirovski vrh in se vrnil nazaj v Bosno. Šele zdaj ko se je vrnil s svojimi prijatelji in s članki iz časopisov, je uspel prepričati ljudi in jim dokazati, da je vse tisto res, kar jim je ves ta čas dokazoval. Tako je naš na videz pozabljeni komandir Bilič, zopet postal član velike družine Prešernove brigade. Vsako leto, ko prihaja na našo srečanje, lahko ugotovi samo eno, da kar se je skovalo v krvi in v borbi, nikdar ne pozabimo.

Konec

Piše: Milena Štrajnar

Pozdrav s stisnjeno pestjo

Naše osemdnevno potovanje smo začeli na brniškem letališču. Smer: Barcelona. Dan niti ni tako pomemben. Zapišimo, da je bilo v jubilejnem letu naše partije.

Takoj je treba povedati, da je bilo nepozabno. Neponovljivo.

In moj prvi sogovornik? Stane Kumar. Skupaj sediva v letalu in se pogovarjava o tistih dneh.

Bilo je 17. julija 1936, ko je general Franco s pomočjo legionarjev in zavedenih Marokancev dvignil upor proti španski republiki ter ob takojšnji pomoči fašistične Italije in nacistične Nemčije prepeljal uporniško vojsko v Španijo.

Oglasili so se topovi, začela se je državljanska vojna.

Komunistična partija in španska zakonita vlada opozarjata, da to ni več samo državljanska vojna, da je to narodnoosvobodilna in revolucionarna vojna.

Svet se je zgrozil nad fašističnim vojaškim vmešavanjem.

Tisoče svobodoljubnih ljudi z vsega sveta je prihajalo v Španijo z željo, boriti se v vrstah borcev mednarodnih brigad. Med prvimi so na pirienske prelaze, ki dele Francijo od Španije, prišli Jugoslovani. »Boj španskega ljudstva je naš boj,« je zapisal Proleter, glasilo Komunistične partije Jugoslavije. »Pomagajmo jim hitro, vsestransko in z istim navdušenjem, s kakršnim dajejo španski borci življenja za demokracijo in svobodo.« Jugoslovani, prišlo jih je skoraj 2000, so odhajali iz domovine po kanalih in s pomočjo zvez, ki jih je kljub ukrepom starojugoslovanske policije uspela vzorno organizirati komunistična partija, mnogi so prihajali iz drugih dežel, kjer so živeli

kot ekonomski ali politični izseljenci.

Na pomoč republiki je prišlo 35.000 prostovoljcev iz 55 dežel in se zoperstavilo 300.000 vojakom iz fašističnih držav in Maroka, približno tako je bilo tudi razmerje v oborožitvi! V Španiji se je borilo več kot 500 Slovencev, 215 jih je za vedno ostalo v tej zemlji.

Bil je to prvi vojni spopad proti fašizmu.

Takrat je bila bitka zgubljena. Vojaške in revolucionarne izkušnje, ki so jih mednarodni prostovoljci prinesli s seboj, pa so bile dragocen prispevek v vojni, ki so jo svobodoljubni ljudje vsega sveta kasneje izbojevali do zmage. Tudi v narodnoosvobodilnem boju naših narodov in narodnosti.

Španska borca sta bila narodna heroja Stane Bobnar in Stane Semč-Daki, v Španiji se je boril legendarni partizanski komandant Franc Rozman-Stane.

Živelimo smo za ta boj, dihali z njim... pomagali po svojih najboljših močeh,« pravi Stane Kumar.

Še hrani propagandne plakate iz leta 1938. Narisal jih je kot študent zagrebske likovne akademije. Šlo je za pomoč Španiji, ki ki je takrat preživljala najhujše borbe. Ves čas državljanske vojne so obstajali stiki med domovino in našimi ljudmi na španskih bojiščih. Nič drugače ni bilo po končani vojni leta 1939, ko so stotisoči pobegnili v Francijo in živeli v improviziranih taboriščih v najslabših pogojih. Tudi takrat so slovenski študenti v Zagrebu organizirali pomoč. Zbirali so hrano, obleko, knjige, zdravila in denar. Na likovni akademiji je zbiranje med študenti vodil Stane Kumar in med profesorji prof. Krsto Hegedušić, prof. dr. Štampar, Sergej Kraigher, Pavle Žaucer, španski borec Rukavina, Slava Klavara, Avgust Cesarec ter mnogi drugi.

Spominja se odhoda Vlada Makuca v Španijo:

Leto 1937. Dal mu je zvezo za Pariz. Najprej sta šla v Benetke, kjer je bila mednarodna umetniška razstava. In potem v Padovo. Na železniški postaji sta se poslovila. Vlado ga je pozdravil s stisnjeno pestjo... v fašistični Italiji. Stane Kumar se je z naslednjim vlakom odpeljal v Ljubljano.

Tako so odhajali. V neznano in ne da bi vedeli, če se bodo vrnili.

Že smo v glavnem mestu Katalonije. Pristanišče, drugo največje špansko mesto.

Prvi dan nam ni prinesel drugega kot pogled na veličastne vele mestne ulice z nasadi. Ena izmed njih nosi ime generala Franca, devet kilometrov je dolga in kličejo jo z imenom »la diagonal«. Mračni časi se počasi, a vztrajno poslavljajo.

Barcelona utripa v vonju zgodnje pomladi. Lepa je, vznemirljiva.

(Se nadaljuje)

Eden izmed dveh plakatov, ki jih je našemu uredništvu odstopil Stane Kumar; narisal jih je kot študent zagrebske likovne akademije leta 1938, enega za levičarsko akademsko društvo Triglav, drugega pa za društvo pacifistov.

Občinski odbor ZZB NOV Domžale

Dragi naš tovariš Tito!

Danes, 9. 9. 1977, smo se zbrali v Bistrici ob Sotli, da položimo temeljni kamen za novo šolo. Izpolnjena je dolgoletna želja, da začnemo graditi lep hram učenosti našemu mlademu rodu. Sedanja šolska zgradba ni več varna in ne zmore poteka vzgojnoizobraževalnega dela.

Za nami so dolge priprave, prošnje, sestavki in načrti, dopisovanje ter odpovedi. Ni nam žal omejenega, kajti plačilo za vse to, je današnji slovesni dogodek. To je za nas Bistričane velik dan, velik praznik. In kakor vedno smo tudi danes v mislih s teboj, naš dragi Tito! Dovolj, da se ob tej priložnosti izrazim s tvojimi besedami, ki si jih že zdavnaj položil v srca jugoslovanske mladine:

»Pionirji, vaša prva dolžnost je učenje. Le kdor se uči, bo kaj znal. In le kdor kaj zna, lahko koristi domovini!«

Ne le besede, dejanja – vse tvoje življenje nam iz dneva v dan govori o dolžnostih, ki jih imamo odrasli in učitelji do sebe, do mladine, do domovine. Današnji dogodek naj bi bil začetek izpolnjevanja naših obveznosti.

Uspehi zadnjih prizadevanj so že vidni: asfaltiranje ceste, načrti za industrijski obrat, ki bo zadrževal delovno silo v domačem kraju in še marsikaj. Ob letu bo že vidno več storjenega. Stala bo nova šola. Za vse, kar delamo in še bomo, smo hvaležni tebi, naš Tito – in zato dovolj, da te že zdaj prosimo:

»Pridi med nas, ko bo naša nova šola končana. Takrat bo šele za nas pravi praznik!«

Pošiljamo ti iskrene želje za dobro počutje in te lepo pozdravljamo.

(POZDRAVNO PISMO TOVARIŠU TITU S
SLOVESNOSTI OB POLAGANJU
TEMELJNEGA KAMNA ZA NOVO ŠOLO)

Šola, naš drugi dom

V ŠOLO HODIM ŽE SEDEM MESECEV. V NOVI ŠOLI BO BOLJ PRIJETNO. STARA ŠOLA JE PODPRTA S TRAMOMI. V ŠOLO HODIM RAD. V ŠOLI SE UČIMO PISATI, BRATI, RAČUNATI IN PETI. VSAK DAN SMO V ŠOLI ŠTIRI URE. V ŠOLO HODIM PEŠ. V NOVI ŠOLI SE BOM ŠE BOLJ PRIDNO UČIL. ZELO RAD BI VIDEL TITA.

PETER GERŠAK, prvi razred
Osnovna šola »Marija Broz«
Bistrica ob Sotli

Šolanje nekoč in danes

Mimoidočim občanom mnogokrat poroma pogled k novi moderni stavbi osnovne šole. Vsak se veseli napredka, ki ga je odživel kraj, obenem pa se spominja svojih šolskih let.

Ko so hodile v šolo naše babice, je bila ta rumena, za nas stara stavba, takrat lepa in skoraj nova. Osnovno šolo so obiskovali osem let. Prvi dve leti so pisali s kamenčki na tablice in kar je bilo narobe, so lahko hitro zbrisali. V petem razredu je poučeval nadučitelj, ki je bil strah in trepet vseh otrok. Moja stara mama je hodila v peti razred le dva meseca. Takrat se je začela prva svetovna vojna. Ata in njen brat sta šla na fronto, ona in sestra pa sta morali ostati doma in pomagati mami. Kmalu nato je bilo konec pouka za vse, saj so šolo zaprli. Tablica, kamenček, cekarček pri deklicah ali nahrbtnik pri fantih – vse to je šlo na podstrešje. Šole in učenja je bilo konec. Stara mama pa je kljub temu vedno rada brala. Ko smo bili še majhni, nam je ob zimskih večerih brala pravljice, ki so govorile o volku, velikanih in drugih hudobnežih, da so mi šle kar lasje pokonci. Tudi atu je vojna preprečila šolanje. V prvi razred je hodil v Bistrici, potem pa so bili pregnani v Nemčijo in otroci so morali v nemško šolo. Osnovno znanje so dobili v slovenski šoli, ta jim je tudi dala narodno zavest – zavest pripadati slovenskemu narodu. Slovenski otroci so bili v nemški šoli vedno skupaj v klopi, pogovarjali so se po slovensko, čeprav učitelj tega ni dovolil. Ko so se po padcu Nemčije vrnili domov, so tu nadaljevali šolanje. Bila je štiriletna osnovna šola in nato štiriletna nižja gimnazija. Vendar tudi takrat šoli niso posvečali kdove kakšne pozornosti. Otroci so predvsem pomagali graditi porušene domove. Ata je kljub veliki želji, da bi nadaljeval šolanje, ostal doma.

Danes so pogoji za šolanje drugačni, pa tudi pogled ljudi na šolo, njen pomen, se je spremenil. Redki so tisti, ki mislijo, da je za kmeta dovolj osnovna šola. Velik del mladine gre naprej v šole, večina jih dobi štipendijo. Hudo je le to, da se jih malo vrne v vas. Veliko jih ostane v mestih. Prav zaradi teh možnosti, ki so nam dane, nas starši in učitelji spodbujajo k učenju, saj človek velja toliko, kolikor zna.

MARTIN PRATENGRAZER, sedmi razred
Osnovna šola »Marija Broz«
Bistrica ob Sotli

Iz glasila »Rožce«, ki so ga izdali učenci in učitelji osnovne šole v Bistrici ob Sotli

Ponosni smo nanjo

Stoji na koncu vasi, le nekaj dobrih metrov od glavne ceste. Zazdi se ti, da si zašel, da nisi na pravi poti. Najprej vidiš staro šolo, telovadnico in nekaj hiš v ozadju, za vsem tem pa se razteza po livadi ONA, kakor – da je sama nase ponosna, ker je nova, lepa, mogočna. Prerasila je vse okoli sebe, kakor odrasčajoči otroci svoje starše. Ta lepota je naša nova osnovna šola, ki bo nosila ime po materi tovariša Tita.

Kdo je bila pravzaprav Titova mama? Marija je bila ena izmed Javerškovih hčera. Javerškova kmetija je bila trdnejša kot večina v tistih časih. Posebno trda je predla družina s številnimi otroki. Dekleta, komaj prerasila otroštvo, so čakale ženine, ki bi jih popeljali na svoje domačije – sicer so morale ostati doma za »tetke«, ki jim je oče v hiši določil kot. Pri Javerškovih se je nekega dne oglasil fant iz Kumrovca. Čeden dečko je bil! Marija mu je bila všeč. Lepo dekle temnih las, ki so se kakor slap povezovali v dolge kite. Bila sta si všeč in vzela sta se. V Kumrovec je prišla nova gospodinja, polna življenjske moči. Rojevala je otroke in se borila za njihov življenjski obstoj. Vzgajala jih je v ponižnosti, kakor je bila tudi sama vzgojena. Od vseh je bil le Joža drugačen! Bil je uporniškega duha in poln človeške plemenitosti, kakor njegova mati.

Hvaležni smo ji, da je rodila sina revolucije – ki je naš vodja, učitelj in prijatelj. Kolikor bo v naših močeh, se bomo potrudili, da bomo opravičili ime naše šole, ki bo nosila ime znamenite, vendar preproste kmečke žene.

NUŠKA KUNST, osmi razred
Osnovna šola »Marija Broz«
Bistrica ob Sotli

Moj dom je v Črešnjevcu

MOJ DOM JE V ČREŠNJEVCU. POSTAVILA STA GA PRABABICA IN PRADEDEK. JE ŽE STAR. V ŠOLO HODIM V BISTRICO OB SOTLI. ŠOLA JE STARA OSEMDESET LET. ZA NOVO ŠOLO JE POSTAVILA TEMELJNI KAMEN ANA KOSTANJSEK, TITOVA SESTRIČNA. NOVA ŠOLA SE BO IMENOVALA PO TITOVU MATERI. ŠOLA JE ZELO VELIKA IN BO TREBA ZELO PAZITI NANJO, KER JE VELIKO STALA.

JOŽI URŠIČ, tretji razred
Osnovna šola »Marija Broz«
Bistrica ob Sotli

Kako je bilo včasih pri nas

Včasih ni bilo tako lepo! Skoraj vsi otroci so ostajali po šolski obveznosti doma. Redki so bili gozdarji, mnogi so šli k bogatejšim na dnino, nekateri v bližnje rudnike ali v tujino s trebuhom za kruhom.

Zakonca Marija in Martin Hudina sta ostala doma. Živita v Bistrici št. 55. Oba sta bila v tukajšnji osnovni šoli kljub težakemu kmečkemu delu zelo dobra učenca. Micka, kakor ji vsi pravimo, se rada spominja, kako nikoli ni smela izostati od pouka, kadar je bil nadzornik v šoli. Tudi njen mož Tinček je povedal, kako je Dušan, sin zdravnika Kuneja jokal, ko je končal tukajšnjo šolo in mu prigovarjal, naj gre z njim v mesto. Dušan je postal zdravnik za ženske bolezni, Tinček je ostal kmet. Tudi njegova žena je kmetica.

Po truda polnem delu pa sta Marija in Martin vedno rada posegla po knjigi, zapisovala pomembne dnevne dogodke.

Micka je letnica našega Tita. Še vedno je čvrsta, čeprav po kuharskih poslih rada malo leže počit. Njen spomin sega v čas, ko so v naši vasi zidali zdajšnjo šolo, ko so v višje razrede zahajali nekateri Kumrovščaki (Bruzi, Ulama...), ko je kvačkala pri Hanzi več kot metar dolg prt iz najtanjše niti, ko je premnoge noči prepisovala vloge za igre, ki so jih igrali v prosvetnem društvu v času Zorenčevega županovanja... ko je po vsej domovini pošiljala v pismih srečke za vaše srečolove, iz katerih izkopičkov so sezidali prosvetni dom.

Tako se spominja. Njenega moža Tinčka je leta 1944 zadela kap. Po polletni praznini v njegovem dnevniku, ki ga piše že od leta 1928, vidimo, da je 23. avgusta 1977 zapisano:

»Popoldne bil v Titovem muzeju na Trebčah. Peljal Božiček.«

Čeprav je bil hudo bolan, tukajšnji zdravnik ni obupal. Tudi Micka ni! In življenje se je po kapljicah vračalo nazaj. Tinček spet hodi, dela v hlevu, na polju, piše svoj že več kot petdesetletni dnevnik, dopisuje v časnike, poje... Ne le dnevnik, tudi njegov spomin govori o minulem življenju, govori o bolečini pregnanstva z rodne grude, o povojnih težkih dneh, ko domačije ni bilo spoznati in je bilo treba začeti na začetku.

V porumenelih mapah hrani Martin tudi kopijo Mickinega pisma iz nemškega izgnanstva z dne 3. 9. 1944, ki ga je pisala nemški dužbi v Mariboru:

»... midva nisva šla prostovoljno v Nemčijo kruha služiti, ampak sva bila prisiljena zapustiti svoj ljubi dom s svojo enainosemdeset let bolno materjo.«

Kako so ljudje doživljali izgon in vrnitev svojcev v domovino pa pripoveduje pismo Franca Hudina iz Ptuja, ki je bilo napisano 2. 9. 1945:

»Oh, kdo bi lahko popisal občutke, ko ste se vračali in v kakšno tolažbo nam je bilo, da ste doma! Saj tudi ni večjega gorja, kot je to bilo. V trenutku, ko ste doma in ko ste pod isto streho, od katere ste se tako težko ločili – mislim, da je pozabljeno vse drugo. Žal, da ni bilo mami dano dočakati te vesele vrnitve.«

Sedaj pa, uživajte in okrepčajte se, duševno in telesno. Bojim se za Anzeke, da je preslab za vožnjo. Ko bi vsaj dočakal, da vidi svojo rojstno hišo in četudi ne bi več dolgo živel, bo vsaj laže umrl.

Bo že kako! Nekaj bo oblast pomagala, nekaj bomo naredili z združenimi močmi – samo da bi še dolgo uživali zlato svobodo.

Ali je Lojze že doma? On bi vam dosti pomagal, v težavah je bil vedno zvest tovariš.

Sedaj smo spet blizu. Ah, kako to blaži, da bi vriskal od veselja! Do Moškona nisem več šel. On mi je tudi pisal, da te je Klobučarjeva videla v Rajhenburgu, tistem nesrečnem in nepozabnem, ki je zapečatilo toliko usod. Ker nisem dobil od tebe nič sporočila, sem pisal tudi poštarici, kako je.

Na veselo snidenje, toliko zaželeno in hrepeneče.«

Tako so pisali Franjo, Malka in Marjan. Da, tako je bilo včasih v naših krajih – danes tako srečnih, lepih. O tem sem se prepirala tudi v pogovoru z Marijo in Martinom Hudino in iz pisma, ki ga hrani Franc Hudina iz Ptuja.

IRENA KUNEJ, osmi razred
Osnovna šola »Marija Broz«
Bistrica ob Sotli
Osnovna šola

Kaj mi pomeni obrambni dan?

Tekmovalni duh je prevzemal vsakega od nas in vsi smo se potrudili za čim boljši uspeh

Za učence osnovne šole so obrambni dnevi zelo zanimivi. Že vnaprej vemo, da bomo pohiteli v naravo in se sprostili. To je za nas doživetje. Za ta dan smo bili še posebej pripravljeni. Povedali so nam, da bodo na tekmovalnem pohodu sodelovali tudi rezervni vojaški starešine, pripadniki enot teritorialne obrambe, strelski sodniki, zdravstveni delavci in še drugi. Razred je sestavil petčlanske tekmovalne ekipe. Vsi nismo prišli v pošt. Nekaj nas je ostalo v

rezervi, a smo se vseeno priključili ekipam. Najbolj zadovoljni so tisti, ki so vodje bili ekip in so nosili startne številke.

Vsi smo bili radovedni, kje je označena proga in kakšna presenečenja nas čakajo. Na startu je bilo živahno. Prijava ekip, kratka navodila in takoj streljanje z zračno puško. Na drugi kontrolni postaji smo odgovarjali na vprašanja iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja. Pot nas je vodila najprej do Mlačeve hiše, kjer smo opravili teste iz

topografije, od tam pa mimo Kurnika in prek ceste do Marinkovega hrama, kjer smo naleteli na postavljeno minsko polje, ki smo ga morali previdno preiti in obvladati. Tudi v Spodnjih Svinah smo premagovali ovire; po nekaj sto metrov navkreber pa nas je čakala zaseda.

V Čečah smo opravili nalogo orientacije na terenu, zatem je bil tek na dvesto metrov in še hoja. Na Piškovcu smo se preizkusili v nudenju prve pomoči. Po programu smo se pomerili v me-

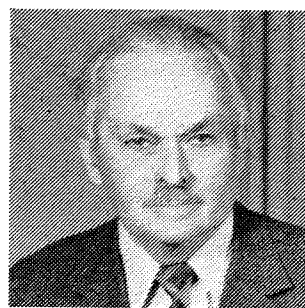
tanju bombe in iskanju skritega predmeta. Nato smo krenili proti cilju.

Čeprav je bila pot precej naporna, je bilo med nami pristno razpoloženje, saj nam je bilo naklonjeno tudi vreme.

Prepričali smo se, da je bil današnji obrambni dan šole zelo koristen in poučen in takih si še želimo. Menim, da so bili rezultati zelo dobri in da smo učenci uspešno opravili svojo nalogo. Seveda smo bili vsi nestrpni do seštevka rezultatov, ki so nam sporočili, katere ekipe so bile najbolj uspešne. Tekmovalni duh je prevzemal vsakega od nas in vsi smo se potrudili za čimboljši uspeh. Že sami pa smo ugotovili, da za nami - fanti niso zaostajale sošolke, saj so se v nekaterih ekipah izkazale celo bolj od nas - čeprav bi rekli, da je to bolj vojaška zadeva.

Ta dan mi bo ostal v prijetnem spominu, čeprav je od njega minilo že kar precej dni.

RUDIMATKO,
sedmi razred
Osnovna šola Trbovlje,
Trbovlje

Franc Dragan

sežno v današnjih razmerah svetovnih dogajanj, ko nimamo zagotovljene svetovnega miru in mirnega sožitja med posameznimi državami, je potrebno, da se borimo za enotnost naših narodov in narodnosti, moramo biti v vsakem trenutku pripravljeni na obrambo in zaščito naše lepe domovine, ki je postala tako razvita po zaslugi partije in revolucije, katere voditelj je bil in je še danes tovariš Tito.

Pravi komunist mora dajati prednost dolžnostim pred pravicami.

MOJCA
ČEŠNOVAR,
osmi razred
Osnovna šola »Jurij Dalmatin«
Dalmatin
Krško

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Naše otroštvo je res lepo

Slavi Kovač, šestošolka iz šentrupeške osnovne šole, pravi, da se z očkom najraje pogovarja o dneh njegovega otroštva. Med drugim nam je zaupala tudi tole:

»Še hoditi ni znal, ko je vedel, kaj je lakota. Mati je hodila okrog delat in prinašala domov kruha, moke. Vedno so komaj čakali, da je prišla. Ko je sestra toliko odrasla, da je šla lahko delat, je bilo veliko bolje. Pet let je imel, ko so jih Nemci odgnali v taborišče. Mati je zanj, ki je bil najmlajši, hranila kruh in krompir. Pritrgovala si je od svojih ust.«

V taborišču so bili dolga dolga štiri leta.

Ko so prišli nazaj, mu je čez nekaj dni umrl oče in mati dvanaest dni kasneje. Ostal je sirota. (Draga Slavi! Ob tvojih besedah, »da imamo lepo otroštvo, pa se venomer pritožujemo«, sem se zamislila. Vidiš in prav zaradi tega moramo o teh, čeprav hudo žalostnih stvareh, še in še pisati. Zakaj nisi zapisala imena očka... njegovih staršev, sestre in kje se je to dogajalo. Če imate doma fotografijo iz tistih dni, jo tudi pošlji.)

Da. Lepo živimo... To je tisto in zato je prav, da se ob življenjski zgodbi, kakršna je danes zapisana, zamislimo vsi. Ne samo Slavi Kovačeva iz Šentruperta.

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Prvi maj – praznik delovnih ljudi

Prvi maj je praznik delovnih ljudi in tudi nas učencev, saj je učenje delo. Mar ni tako? Bili so časi, ko so delavci ta praznik praznovali skrivaj in kdo bi si upal pripeti nageljček na prsi. Danes je drugače: slavimo ga svobodno, hodimo na izlete in se imamo lepo. Jaz sem, na primer, prvi maj preživela pri stari mami na Grintovcu. Stara mama je pekla potico, zvečer pa so povsod zago-reli kresovi. Res je bilo lepo.

TICJANA MARKEŽIČ, drugi razred
Osnovna šola »Janko Premrl-Vojko«
Koper

Pomoč Črnogorskemu Primorju

V nedeljo, 15. aprila 1979 je Črno goro prizadel močan potres, ki je povzročil veliko škodo, saj je precej ljudi ostalo brez strehe nad glavo.

Vsa Jugoslavija se je vključila v solidarnostno akcijo! Tudi učenci na Osnovni šoli Jurija Dalmatina iz Krškega smo se aktivno vključili v akcijo. Člani Rdečega križa so zbrali: 17.948,10 dinarjev denarnih sredstev, 84 rjuh, 23 odej, 44 prevlek, 58 prevlek za blazine, 10 brisač in 4 blazine. Zbirali bomo še prostovoljne prispevke po razrednih skupnostih.

Vsi se zavedamo, da tudi nas lahko prizadene podobna nesreča, zato smo z veseljem pomagali pri akciji.

STANKA RADIČ, osmi razred
Osnovna šola »Jurij Dalmatin«
Krško

Pogovor z borcem NOV

Franc Dragan: Pravi komunist mora dajati prednost dolžnostim pred pravicami

V Krškem, v neposredni bližini naše šole, živi tovariš Franc Dragan. To je človek, ki je v najtežjih dneh naše borbe in socialistične revolucije prispeval velik delež za uresničitev zastavljenih ciljev vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Tovariša Dragana poznamo tudi kot enega izmed pobudnikov za organizirano vstajo, aktivista OF na domačem območju ter pozneje partizana. Po osvoboditvi je aktivno nadaljeval s svojim družbenopolitičnim delom. Da bi tovariša Dragana, njegovo življenje in delo, še bolj spoznali, sem ga obiskala na domu. Prijazno me je sprejel in mi v prijetnem pogovoru pripovedoval o sebi.

»Kdaj ste postali član ZK?«

– Član ZK sem postal leta 1942, ko se je vojna že razdivjala po vseh krajih neše domovine.

»Kaj ste delali?«

– V začetku sem raznašal propagadni material, organiziral zbiranje orožja, denarnih sredstev itd. Leta 1942 sem postal član rajonskega odbora OF. Organizirali smo krajevne odbore OF, vaško zaščito, SKOJ, AFŽ in RK. Spominjam se volitev v narodnoosvobodilne odbore v juliju, ki so dokazovale prvo obliko resnične ljudske oblasti. Novembra 1942 sem postal sekretar rajonskega odbora OF Podbočje, po združitvi rajonskih odborov OF Podbočje in Kostanjevice pa leta 1943 sekretar rajonskega odbora OF Kostanjevica. Decembra 1944 sem odšel v 14.

brigado, od koder so me februarja 1945 premestili v bataljon za zveze pri Glavnem štabu NOV in partizanskih odredov Slovenije. Tu sem ostal do osvoboditve.

»Kakšne so naloge komunistov danes?«

– Danes si komunisti prizadevajo v vseh sredi-nah za uveljavljanje socialistične samouprave; to je neposrednega odločanja ljudi, da se ne bori-jo kot oblastniki, temveč kot svetovalci, posredniki in uresničevalci naprednih idej samoupravnega socializma, da se borijo za uveljavljanje znanosti na vseh področjih materialnega in umskega ustvarjanja, da se borijo za pravičnost in enakopravnost v vseh sredi-nah doma ter za mir in pravičnejše življenje na vsem svetu. Po-

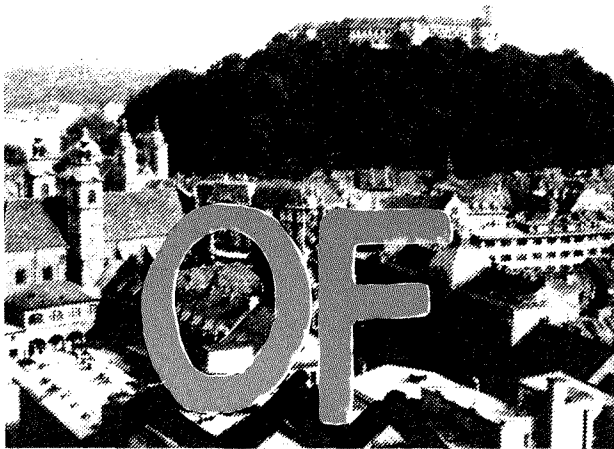

Prosili ste nas, pa vam pošljamo fotografijo našega mladinskega pevskega zbora, ki je, kot je razvidno, posneta ob proslavi krajevnega praznika.

OSNOVNA ŠOLA »14. DIVIZIJA« Dobrna

4

Slovenska narodna pomoč v Ljubljani

Ena najbolj množičnih zbiralnih akcij je bila akcija zbiranja »Po žličkah«, v kateri so po žličkah zbirali moko, sladkor, maščobo in druga živila. Pri tem je sodelovala velika večina Ljubljancev in so kljub majhnim posamičnim prispevkom zbrali znatna sredstva za zapornike in internirance. Pomoč so zbirali skrivaj. Cilka Bavcon je ohranila evidenco o prispevkih občanov in o aktivnih članih LP v rajonu Bežigrad. Zaradi konspiracije je vpisovala le začetnice imen in priimkov aktivistov, pozneje pa je evidenco o prispevkih vodila po vzorcu na gospodinjstvo knjigo. Vsak član OF je imel svoje ime, npr.: Kumara, Solata...

LP je zbirala tudi Posojilo svobode in davek, ki ga je razpisal IOOF. Del zbranega denarja so porabili za oskrbo zapornikov in internirancev, za ilegalce in ilegalčke, za podpore družinam, del pa je dobil okrožno odbor, ki ga je razporejal za različne potrebe. Mnogi Ljubljanci so prispevali veliko več, kot so bili zavezani (3% od dohodkov). Velike vsote so prispevali nekateri trgovci in tovarnarji.

LP je zbirala tudi oblačila, obutev, sanitetni in drugi material. Ta se je zbiral v skladiščih intendantov terenskih, kvartnih in rajonskih odborov LP. Skladišča LP so med drugimi imeli: Zora Stegu, Marija Žele, Ančka Cerar, Pavla Suštar, Rada Antičič, Ivana Danev, Zora Stegu, Marija Levč, Marija Šlamberger, Anton Sušnik, Andrej Zupanc, Jakob Kožar, Anton Bau, Ludvik Jezeršek, trgovina Gartner, trgovec Jakob Hlešč, Janko Zaletel, Franc Vrtačnik, Jože in Fani Zavaršnik, Tone Strniša, Pavle Pavčič, Francka Dimnik, Vinko Skubic, Skrajnar (ime neznano) in Prent (ime neznano).

Iz skladišč so izdajali hrano in druge artikle po seznamu družin, ki so ga dobile od odborov OF, žene, ki so prihajale po hrano, pa so morale povedati geslo.

Pomoč družinam

Ni podatkov, koliko je bilo v Ljubljani družin in posameznikov, ki so bili deležni podpore ali pomoči LP, lahko pa trdimo, da jih je bilo več tisoč. Oktobra 1942, je bilo v rajonu Moste 106 podpirancev. Podatke o družinah, potrebnih podpor, je zbirala Dana Perme (nekaj časa je bila sekretarka rajonskega odbora OF Moste, odgovorna tudi za LP). Seznam podpirancev, je imela zakopan na vrtu. Pomoč so dajali v denarju, še bolj dobrodošle pa so bile živilske karte. Pri določanju višine podpore so upoštevali: število družinskih članov, stanovanjske razmere, število otrok, ali je v družini bolnik, ali imajo vrt (njivo).

Tovarišica Julijana Stritar je zbirala denar in nekaj časa sama dodeljevala podporo 25 družinam. Seznam podpirancev je hranila v ključavnici. Imela je tudi skladišče LP.

Sekretarka terena Spodnji Šempeter je dobivala seznam podpore potrebnih družin od uličnih odborov OF, preko katerih so tudi delili pomoč.

Marica Čepe (rajon Bežigrad) je samo v januarju 1945 podelila 364 vzdrževalnin in 219 podpor, v znesku več kot 400.000 lir, poleg tega pa je 14 ilegalcev dobivalo hrano iz skladišč LP, 29 aktivistov pa denarno pomoč.

Takoj po osvoboditvi so Ljubljanke zbrale 1.045.742 lir. Od tega so 500.000 lir dodelile ministrstvu za socialno politiko, 103.030 lir so razdelile pomoči potrebnim družinam, 27.400 lir pa ranjencem. Ostanek so porabile za vzdrževanje šivalnic, kuhinjo in drugo.

Nabrale so in razdelile 1860 kosov obleke, perila in čevljev, 20.000 kg živil (ki so jih deloma razdelile družinam, deloma pa porabile za kuhanje partizanom v prvih

dneh po osvoboditvi). Razdelile so 15.000 celodnevni obrokov in 10.000 večerij in zajtrkov. Ob tem velja pomisliti, da je bila Ljubljana po 4-letnem boju, ki ga je ves čas podpirala, do kraja izčrpana in je bil tudi najmanjši prispevek odtrgan od lastnih lačnih ust.

Oskrba LP z živilskimi izkaznicami

Verjetno je LP dobila največ živil iz trgovin, s ponarejenimi živilskimi nakaznicami. Ker so bile nekatere ponarejene živilske nakaznice slabe je imela OF na Magistratu, kjer so jih pregledovali, svojega člana, tovariša Trčka (ime neznano). OF je nakaznice dobavljala iz mestnega preskrbovalnega urada, ponarejene pa iz ilegalnih tiskarn. Vnovčljive so bile le, če so v seznamu trgovine bile vpisane pod določeno številko in trgovci so se bali, da jih ne bi odkrili. Posebej težko je bilo vnovčiti živilske nakaznice, ki so jih tiskali v ilegalni tiskarni na Kodeljevem. Na prvi pogled so bile enake kot prave, čim pa so nanje pritisnili pečat, se je videlo, da so ponarejene ker je papir vpiljal barvo.

Ponarejene izkaznice so sprejemale predvsem trgovine, ki so bile povezane z OF, med njimi so bile tudi trgovine: Šlamberger, Gartner, Novak, Zobec, Šarabon, Jezeršek, Seničar in Šušteršič. Včasih se je v takšnih trgovinah nabralo več ponarejenih izkaznic kot pravih.

Oris organizacije OF in LP v okupirani Ljubljani

V Ljubljani je OF zajela v osvobodilno gibanje skoraj celotno prebivalstvo mesta. Imela je eno najpopolnejših organizacij narodnoosvobodilnega gibanja, ker jih je kdajkoli imelo kakšno okupirano mesto, zato upravičeno govorimo o »državi v državi«. Kot prvo jugoslovansko mesto je Ljubljana dobila naziv – mesto heroj.

OF je bila organizirana po odborih: terenski, ulični, matični (matične odbore so ustanovljale posamezne ustanove ali stroke), kvartni, rajonski, okrožni.

LP je bila ena imed dejavnosti odborov OF, organizirana paralelno ali pa tudi v sestavi odborov OF. O dejavnosti LP se v javnosti bolj malo ve, zato smo ji v tem sestavku posvetili pozornost. Za načrtovalce obrambnih priprav je to pomembna izkušnja, kako se lahko v okupiranem mestu, brez lastne materialne osnove, morejo reševati socialni problemi in celo ustvariti materialna podlaga oboroženega boja. Da se ne bi dobil vtis, da se je OF ukvarjala le z dejavnostjo, ki je zajeta v tem sestavku, naj naštajem le nekaj drugih področij njenega angažiranja: ilegalna tehnika, propaganda, mobilizacija, trosilne akcije, pisanje gesel, razširjanje ilegalne literature, pomoč bolnim in ranjenim partizanom, likvidacija domačih izdajalcev, obveščevalna (množična in varnostna) služba, proslave prvega maja, radijska tehnika, reševanje zapornikov, narodna zaščita, akcije izpraznitve ulic, ignoriranje kulturnih prireditvev in shodov, ki jih je organiziral okupator..., v čemer je sodelovala praktično cela Ljubljana.

(Dalje prihodnjič)

Kultura ni ozimnica

Že zdavnaj je zapisano, da mora osnovna organizacija združenega dela postati žarišče načrtovanja kulture, kulturne akcije in kulturne pobude. Rečeno je tudi, da brez le-tega ni samoupravne preobrazbe kulture. Še vedno je opazna prisotnost enostranskega podružbljanja kulture, ki se konča z golim posredovanjem med tradicionalnimi kulturnimi institucijami in delavci.

Potrebno je tudi reči, da je v delovnih prostorih često prisotno podcenjevanje kulture, včasih tudi njeno postenje s primitivno zabavo. Še se o kulturi govori kot o strošku in pravijo, da je draga. Kultura je neke vrste sindikalna dejavnost kot je bila včasih ozimnica. Le malo je delovnih organizacij, v katerih kulturo načrtujejo tako kot vse druge dejavnosti združenega dela. Skoraj na prste lahko preštejemo delavske svete, ki so postali nosilci kulturne politike. Delovni človek sprejema ponujeno, a ne ponuja svoje. Prav v tem grmu tiči zajec. Ker – vse dokler se ne bo delovni človek izkazal kot pobudnik, organizator in uresničevalec kulture v pravem pomenu te besede, ne bo resničnih sprememb.

Z drugimi besedami: **kultura ni ozimnica, akcija kratkega diha, tudi ni brezplačna, od nje pa je – na to je treba opozarjati – še kako odvisna tudi produktivnost dela in razvitost samoupravljanja ter vse, kar se v delovnem prostoru, tudi sicer, dogaja.**

NIN – 20. aprila 1979

Raport

V ponedeljek, 16. aprila, dan po potresu, je zazvonil telefon v Titogradu – v stanovanju Djeda Milutinovića-Vukalice, nekdanjega komisarja četrtega bataljona slavne Pete proletarske brigade. Z druge strani žice se je slišal glas:

– Tu Konjic, govori Muniz Alikadić. Si ti moj vojni komisar?

Ko je slišal pritrdilni odgovor, je Alikadić nadaljeval:

– S Črnogorci sem bil v vojni, pa sem tudi zdaj z mislimi pri njih. Tovariš komisar, ker ne vem, kam naj pošljem pomoč, pošiljam na tvoj naslov sto tisoč starih dinarjev. Ti boš najbolj vedel, kam jih poslati...

Že drugi dan je prišel denar.

Upokojeni delavec Muniz Alikadić iz Konjica je priskočil na pomoč prizadetim.

Po mnogo letih se je torej borec z Neretve javil na raport nekdanjemu komisarju.

VEČERNJE NOVOSTI
– 6. maja 1979

SLO – resnična strategija miru

Generalpolkovnik Rahmija Kadenić na 3. seji CK ZKJ:

– Krepitev splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite pri nas je v neposredni zvezi s politiko neuvrščenosti, neodvisnosti in miru. Na mednarodni sceni lahko nastopamo kot neodvisen in suveren dejavnik v toliki meri, v kolikšni smo sposobni zasnovati obrambo s svojimi lastnimi silami, v kolikšni meri smo dejansko pripravljeni in sposobni za samoobrambo in samozaščito družbenih vrednot. **Od tod tudi izhaja naša strategija splošnega ljudskega odpora, ki je resnična strategija miru, saj je namenjena**

obrambi in zaščiti neodvisnosti države in tradicijam revolucije, našega samoupravnega socialističnega razvoja. Kot obrambni koncept je po svoji družbeni naravi pravzaprav antisila, protinasilje in izključuje vsako možnost izkoriščanja te naše moči za agresivne namene in tudi za povezovalne v kakršnokoli koalicijsko doktrino. Mednarodni vpliv in ugled neuvrščenih sta odvisna predvsem od njihovih notranjih sil, od stabilnosti in enotnosti neuvrščenih držav.

VEČER – 13. aprila 1979

Morala

– Dobro je, ker smo tako samokritični in tako odprto govorimo o negativnih pojavih, ki ovirajo razvoj socialističnega samoupravljanja. V takem pristopu do lastnih slabosti vidim veliko poročilo, da bodo slabosti tudi obvladane. Na žalost, vse te anomalije ne morejo biti odstranjene preko noči in spremljale nas bodo, v to sem prepričan, še dolgo časa. **Mnogo laže je delati asfaltne ceste, postaviti stotine novih šol in tovarn, zgraditi desetine novih mest... kot spremeniti stoletja ustvarjene navade, tradicijo in doemanja. Zaradi tega se mora boju za izgrajevanje socialistične samoupravne morale poklanjati velika pozornost in se pri tem zavedati, da gre beseda o dolgoročnem procesu, ki zahteva maksimalno potrpljenje in maksimalno angažiranost.**

(Iz pogovora Mike Špiljka
za Tanjug)
POLITIKA – 29. aprila 1979

Smeh prepoznale – sestre

Nasmejani deček s fotografije, ki jo je v pregnanskem taborišču na El Shatu na Sinaju leta 1944 posnel eden od najbolj znanih svetovnih fotoreporterjev, časnikar »Life« John Phillips je Živko Šimpraga (40), uslužbenec SIS za lokalne in nekategorizirane poti v Loznici. Petletnega dečka s titovko in peterokrako zvezdo na glavi – s fotografije, objavljene v »Novostih« – je prepoznala njegova sestra Danica, ki je kot petnajstletno dekle iz domačega Radučja pri Kninu z Živkom odšla v pregnanstvo in negotovost. Na težavni poti od Dalmatinske Zagore preko Kornatov, Visa in Italije do Sinaja, kjer so čakali svobodo, je skrbela za mlajša brata Ilijo (13) in Nikolo (8).

VEČERNJE NOVOSTI
– 27. aprila 1979

